

บทที่ 4

ผลการวิจัย

จากการดำเนินงานตามขั้นตอนและระเบียบวิธีวิจัยเพื่อให้ได้คำตอบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้ ผลการวิจัยได้แบ่งออกเป็น 5 ประเด็น ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังต่อไปนี้

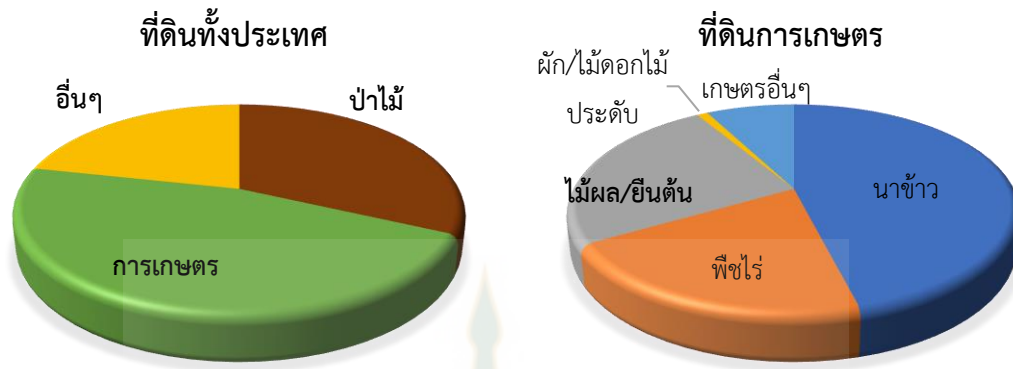
1. สถานการณ์การผลิตและการตลาดไม้ผลของจังหวัดจันทบุรี
2. องค์ประกอบการเป็นผู้ประกอบการเกษตรกร
3. รูปแบบการเป็นผู้ประกอบการเกษตรกร
4. ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการเป็นผู้ประกอบการเกษตรกรและปัจจัยทางเศรษฐกิจสังคมกับความได้เปรียบในการแข่งขัน
5. แนวทางการเพิ่มศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการเกษตรกร

1. สถานการณ์การผลิตและการตลาดไม้ผลของจังหวัดจันทบุรี

1.1 ภาพรวมเกี่ยวกับอุตสาหกรรมผลไม้

1) ภาพรวมของประเทศ

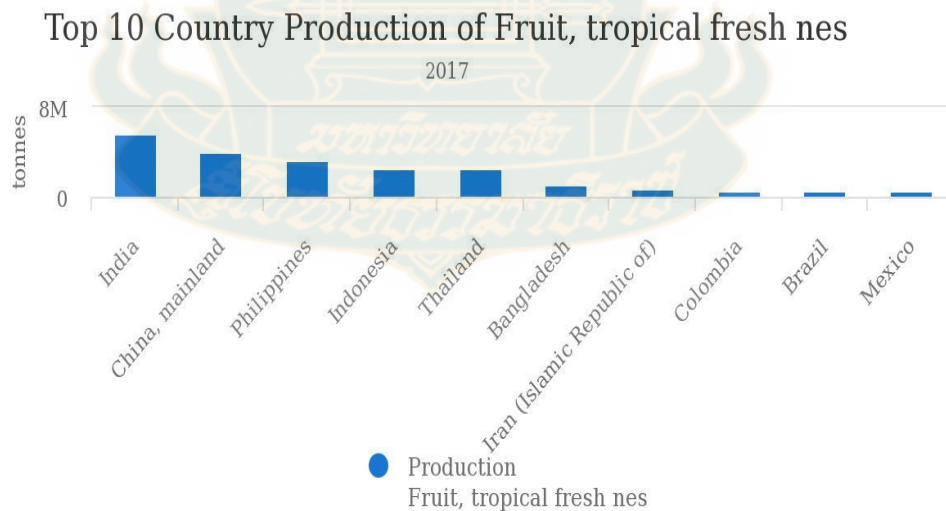
อุตสาหกรรมผลไม้ของไทยจัดว่าเป็นธุรกิจด้านการเกษตรที่สำคัญในแง่ของการเจริญเติบโต โดยหากพิจารณาในด้านพื้นที่การผลิตแล้ว ประเทศไทยซึ่งมีเนื้อที่ประมาณ 321 ล้านไร่ ในปี 2560 มีการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรประมาณ 149 ล้านไร่ (ร้อยละ 46.4) เป็นเนื้อที่ป่าไม้ประมาณ 102 ล้านไร่ (ร้อยละ 31.8) ที่เหลือเป็นการใช้ประโยชน์อื่นๆ นอกภาคการเกษตร ในเนื้อที่ที่ใช้ทำการเกษตรนั้นใช้เพื่อผลิตไม้ผลและไม้ยืนต้นประมาณ 37 ล้านไร่ (ร้อยละ 24.8 ของเนื้อที่ทางการเกษตร) ดังแสดงในภาพที่ 4.1 (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร 2561)

ภาพที่ 4.1 การใช้ประโยชน์ที่ดินทั้งประเทศและที่ดินการเกษตรของไทย

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2561)

เนื่องจากประเทศไทยอยู่ในแถบที่มีภูมิอากาศแบบมรสุมเขตร้อน (tropical monsoon climate) มีลักษณะภูมิประเทศที่ประกอบด้วยแม่น้ำ ภูเขา และชายฝั่งทะเล เหมาะสมต่อการผลิตไม้ผลเมืองร้อนเป็นอย่างยิ่ง จากข้อมูลทางสถิติขององค์การเกษตรและอาหารแห่งสหประชาชาติ (FAOSTAT, 2019a) วิเคราะห์ได้ว่า ในปี 2017 ประเทศไทยเป็นผู้ผลิตไม้ผลเมืองร้อน (tropical fruit) ที่ใหญ่เป็นอันดับ 5 ของโลก (2.52 ล้านตัน) รองจากอินเดีย (5.63 ล้านตัน) สาธารณรัฐประชาชนจีน (3.95 ล้านตัน) ฟิลิปปินส์ (3.24 ล้านตัน) และอินโดนีเซีย (2.53 ล้านตัน) ตามลำดับ ดังภาพที่ 4.2

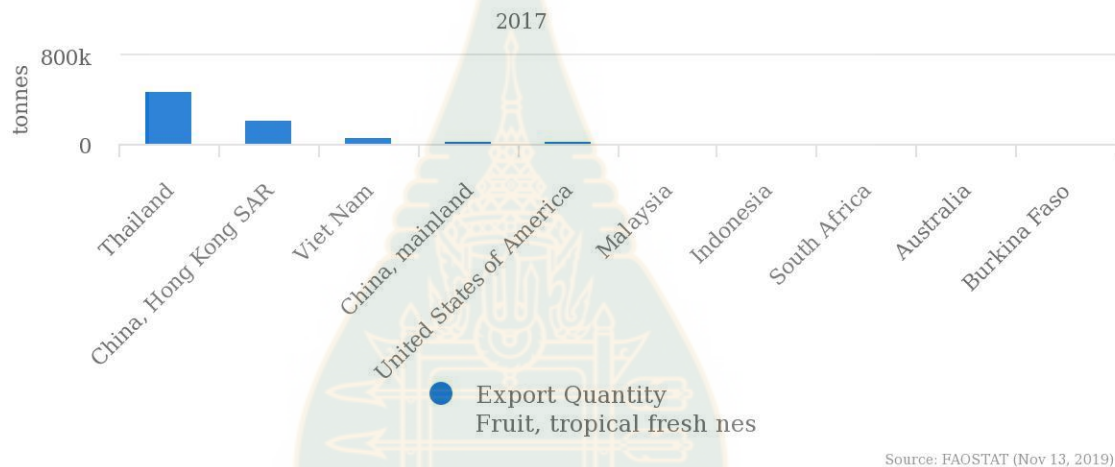
Source: FAOSTAT (Nov 11, 2019)

ภาพที่ 4.2 ลำดับประเทศที่ผลิตผลไม้เมืองร้อนสูงสุดในโลก

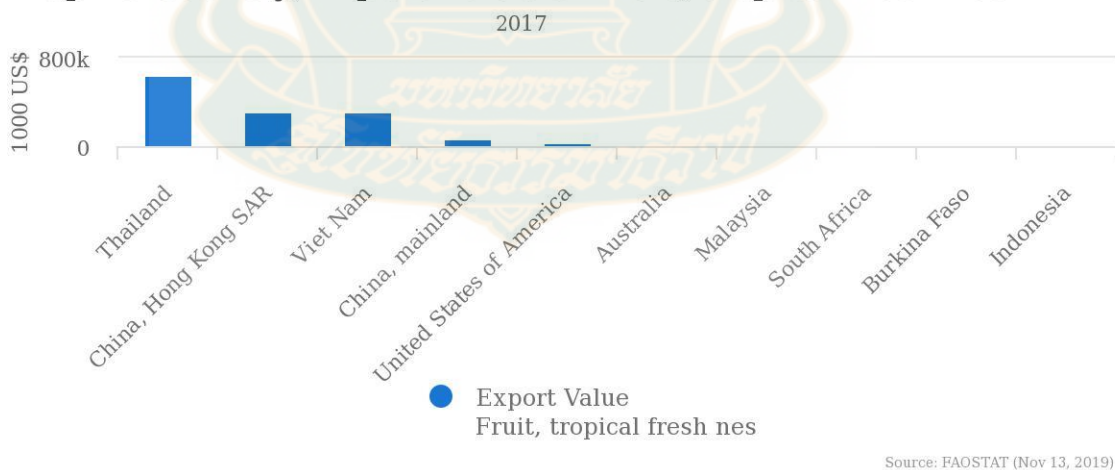
ที่มา: FAOSTAT (2019a)

ในด้านการส่งออกผลไม้เมืองร้อน ประเทศไทยเป็นผู้นำในการส่งออกทั้งในแง่ปริมาณและมูลค่า การส่งออก ข้อมูลจาก FAOSTAT (2019b) ชี้ให้เห็นว่าในปี 2017 ประเทศไทยส่งออกผลไม้เมืองร้อน จำนวน 488,672 ตัน คิดเป็นมูลค่า 650.65 ล้านดอลลาร์ โดยมีประเทศคู่แข่งที่สำคัญในลำดับรองลงไป ได้แก่ ฮองกง 228,450 ตัน (310.37 ล้านดอลลาร์) เวียดนาม 77,387 ตัน (306.21 ล้านดอลลาร์) สาธารณรัฐประชาชนจีน 36,642 ตัน (70.02 ล้านดอลลาร์) และสหรัฐอเมริกา 28,210 ตัน (41.48 ล้านดอลลาร์) ดังภาพที่ 4.3

Top 10 Country, Export Quantity of Fruit, tropical fresh nes

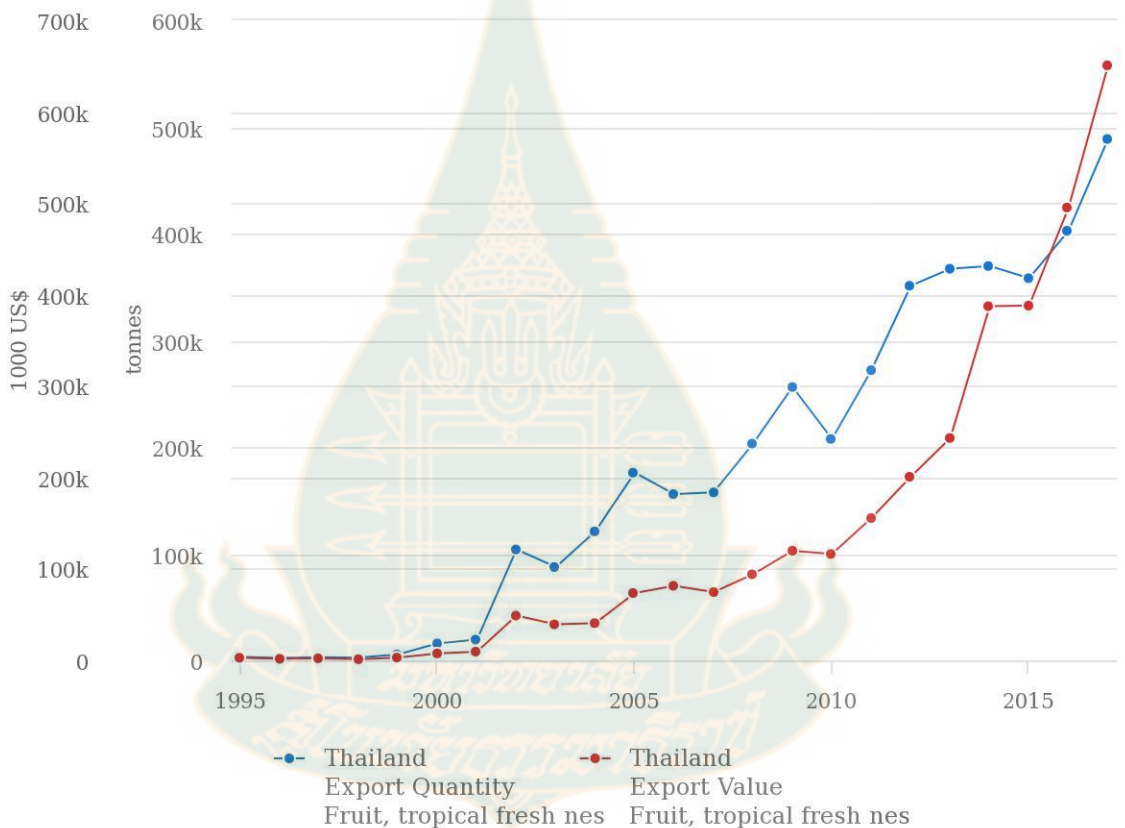
Top 10 Country, Export Value of Fruit, tropical fresh nes

ภาพที่ 4.3 ปริมาณและมูลค่าการส่งออกผลไม้เมืองร้อนของประเทศผู้ผลิตหลัก

ที่มา: (FAOSTAT, 2019b)

ในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมา (1997-2017) หลังจากเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ อุตสาหกรรมส่งออกผลไม้เมืองร้อนของไทยมีอัตราการเติบโตมาอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 1997 มีปริมาณการส่งออกจำนวน 2,893 ตัน (มูลค่า 1.18 ล้านดอลลาร์สหรัฐ) ในปี 2017 ปริมาณการส่งออกได้เพิ่มขึ้นถึง 448,672 ตัน (มูลค่า 650.65 ล้านดอลลาร์สหรัฐ) หรือมีปริมาณการส่งออกเพิ่มขึ้นถึง 155 เท่า โดยแนวโน้มการส่งออกทั้งปริมาณและมูลค่าแสดงดังภาพที่ 4.4 (FAOSTAT, 2019c)

Source: FAOSTAT (Nov 11, 2019)

ภาพที่ 4.4 แนวโน้มปริมาณและมูลค่าการส่งออกผลไม้เมืองร้อนของไทย

ที่มา: FAOSTAT (2019c)

การเติบโตของอุตสาหกรรมผลไม้ของไทยก่อให้เกิดแนวคิดในการการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบของอุตสาหกรรม ซึ่งประเทศไทยได้มีการออกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการพัฒนาและบริหารจัดการผลไม้ พ.ศ. 2550 ขึ้น เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรและผู้ประกอบกิจการเกี่ยวกับผลไม้ในการพัฒนาและบริหารจัดการผลไม้ทั้งระบบให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น รวมทั้งสร้างเกณฑ์มาตรฐานเกี่ยวกับความปลอดภัยด้านอาหารสำหรับผู้บริโภคทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ เพื่อให้เป็นที่ยอมรับในเวทีการค้าโลก และสร้างความมั่นคงในอาชีพการปลูกและผลิตผลไม้ มีการบริหารจัดการในรูปแบบของคณะกรรมการที่ชื่อว่า คณะกรรมการพัฒนาและบริหารจัดการผลไม้ หรือ Fruit Board มีหน้าที่ในการเสนอแนะแนวทางการพัฒนาและบริหารจัดการผลไม้ทั้งระบบให้กับภาครัฐและภาคเอกชน พร้อมทั้งประสานงานความร่วมมือกับส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อดูแลผลไม้ที่สำคัญซึ่งเป็นผลไม้เมืองร้อน อาทิทุเรียน ลำไย มังคุด และเงาะ เป็นต้น

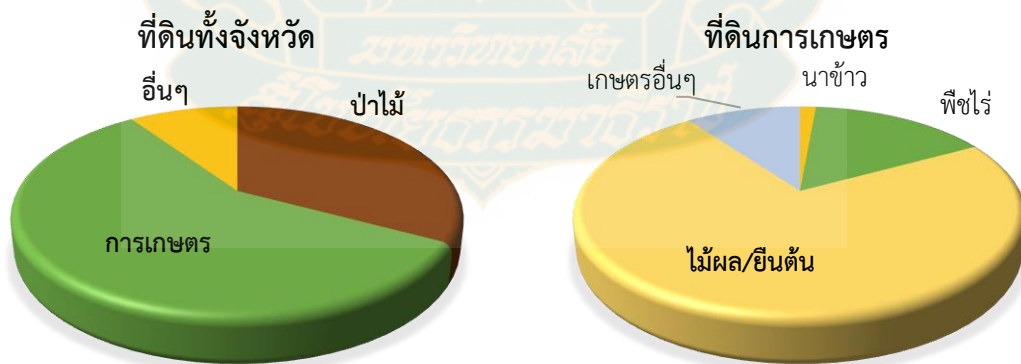
2) ภาพรวมของจังหวัดจันทบุรี

ผลไม้เป็นผลผลิตทางการเกษตรที่เป็นที่นิยมของเกษตรกรในทั่วทุกภูมิภาค โดยเฉพาะภาคตะวันออกจัดว่าเป็นแหล่งผลิตผลไม้ที่สำคัญ ซึ่งจังหวัดจันทบุรีเป็นจังหวัดที่มีการผลิตมากที่สุดเนื่องจากเป็นแหล่งที่มีภูมิประเทศ ภูมิอากาศ และทรัพยากรเกษตรที่เหมาะสม มีทั้งป่าไม้ ภูเขา เนินสูง ที่ราบ และชายฝั่งทะเล มีแม่น้ำสายต่างๆ มากมาย เช่น แม่น้ำจันทบุรี แม่น้ำพังรัต แม่น้ำวังโตนด และแม่น้ำเวฬุ เป็นต้น ภูมิอากาศเป็นแบบมรสุมเมืองร้อน อุณหภูมิสูงสุดโดยเฉลี่ยตลอดปีประมาณ 36.0 องศาเซลเซียส เนื่องจากติดกับอ่าวไทยได้รับอิทธิพลทั้งลมมรสุมทางทะเลจีนใต้ และลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ โดยมีฤดูฝนตั้งแต่เดือนเมษายนถึงเดือนตุลาคม จังหวัดจันทบุรีมีการผลิตไม้ผลในทั่วทั้ง 10 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองจันทบุรี อำเภอท่าใหม่ อำเภอแหลมสิงห์ อำเภอขลุง อำเภอนายายอาม อำเภอเขาคิชฌกูฏ อำเภอมะขาม อำเภอแก่งหางแมว อำเภอโป่งน้ำร้อน และอำเภอสอยดาว โดยขอบเขตของอำเภอต่างๆ แสดงดังภาพที่ 4.5

ภาพที่ 4.5 แผนที่แสดงอำเภอต่างๆ ของจังหวัดจันทบุรี

ในด้านการใช้ประโยชน์จากเนื้อที่นั้นจังหวัดจันทบุรีมีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 3.96 ล้านไร่ โดยในปี 2560 มีเนื้อที่ป่าไม้ประมาณ 1.30 ล้านไร่ (ร้อยละ 32.8) เนื้อที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตรประมาณ 2.28 ล้านไร่ (ร้อยละ 57.6) ที่เหลือใช้ประโยชน์ในด้านอื่นๆ โดยเนื้อที่ทำการเกษตรส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์เพื่อการทำสวนผลไม้และไม้ยืนต้นประมาณ 1.69 ล้านไร่ (ร้อยละ 74.1) ดังภาพที่ 4.6

ภาพที่ 4.6 การใช้ประโยชน์ที่ดินทั้งจังหวัดและที่ดินการเกษตรของจังหวัดจันทบุรี

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2561)

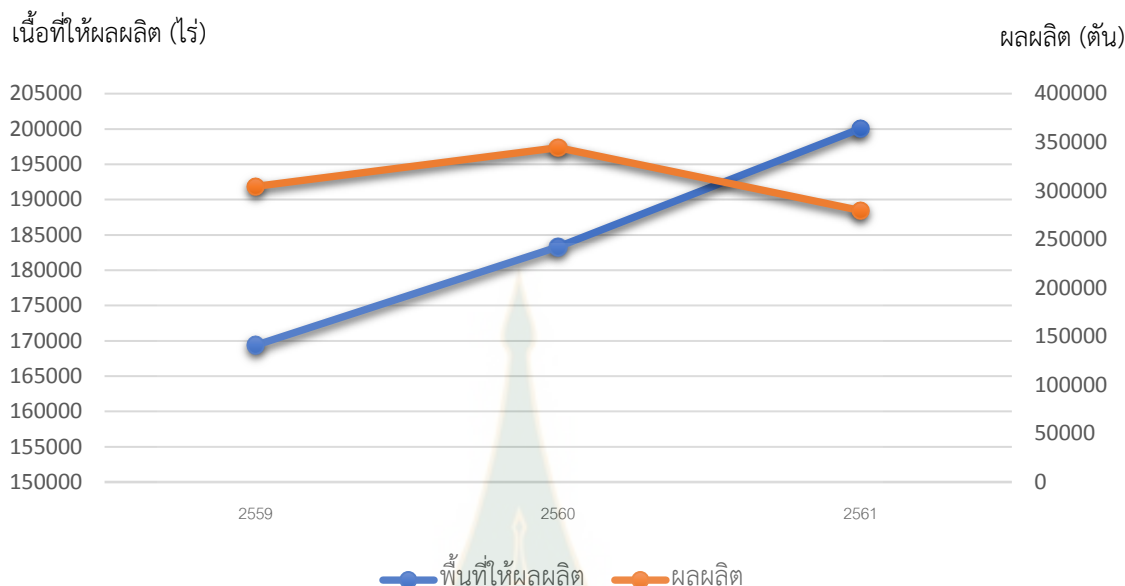
ข้อมูลด้านเศรษฐกิจจากสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2562) รายงานว่า ปี 2560 ณ ราคาประจำปี จังหวัดจันทบุรีมีมูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัด (Gross Provincial Product; GPP) 138,443 ล้านบาท เป็นมูลค่าผลิตภัณฑ์ในภาคการเกษตรสูงถึง 80,326 ล้านบาท (ร้อยละ 58.0) ที่เหลือเป็นมูลค่าผลิตภัณฑ์นอกภาคการเกษตร โดยประชากรของจังหวัดมีจำนวน 544,000 คน และมีมูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดต่อหัว (GPP per capita) เท่ากับ 254,582 บาทต่อปี ซึ่งสูงเป็นอันดับ 14 ของประเทศ จากสภาพทางเศรษฐกิจกับทรัพยากรทางการเกษตร รวมทั้งความรู้และภูมิปัญญาด้านการผลิตไม้ผลของจังหวัดจันทบุรี ทำให้เป็นแหล่งผลิตผลไม้ที่มีชื่อเสียง อาทิ ทุเรียน มังคุด เงาะ ลำไย ลองกอง สละ มีปริมาณการผลิตมากเป็นอันดับต้นๆ ของประเทศ ซึ่งผลผลิตเป็นที่ต้องการของตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ เนื่องจากเป็นสินค้าเกษตรที่มีคุณภาพ

การศึกษาในครั้งนี้ได้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะทั่วไปเกี่ยวกับสวนผลไม้และเกษตรกรผู้ผลิตในจังหวัดจันทบุรีด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกเจ้าหน้าที่และผู้นำเกษตรกร และศึกษาข้อมูลทุติยภูมิจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับสถานการณ์การผลิตและการตลาดของผลไม้ที่สำคัญของจังหวัดจันทบุรีที่มีมูลค่ามากที่สุด 4 ชนิด ได้แก่ ลำไย ทุเรียน มังคุด และเงาะ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.2 สถานการณ์การผลิตและการตลาดไม้ผลที่สำคัญของจังหวัดจันทบุรี

1) ลำไย

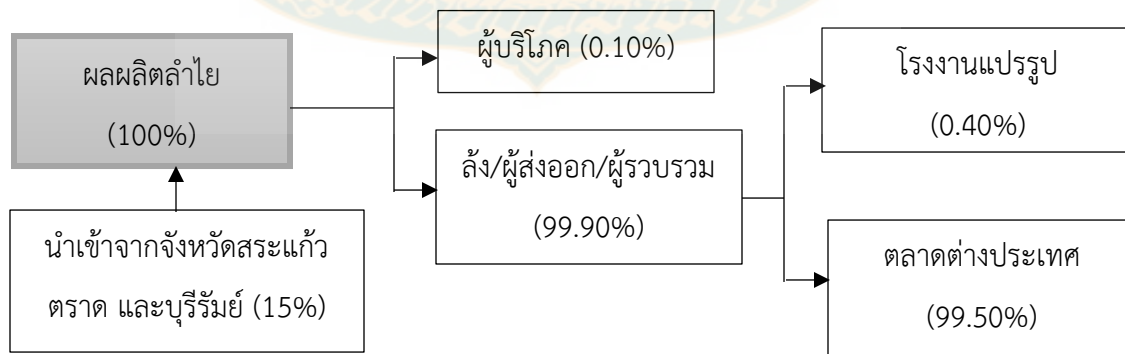
ลำไยเป็นไม้ผลเศรษฐกิจอย่างหนึ่งที่สำคัญของจังหวัดจันทบุรี ซึ่งส่วนมากมีพื้นที่ผลิตในอำเภอโป่งน้ำร้อน และอำเภอสอยดาว ข้อมูลของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2561) ระบุว่า ในปี 2561 เนื้อที่ให้ผลผลิตลำไยทั่วประเทศมีทั้งสิ้น 1.14 ล้านไร่ มีผลผลิตรวม 1.05 ล้านตัน ผลผลิตต่อไร่เท่ากับ 921 กิโลกรัมต่อไร่ ราคาเฉลี่ยอยู่ที่ 26.72 บาทต่อกิโลกรัม ทำให้มีมูลค่ารวมทั้งสิ้น 28,109 ล้านบาท สำหรับจังหวัดจันทบุรีมีเนื้อที่ให้ผลผลิต 200,062 ไร่ มีผลผลิตรวม 279,609 ตัน ผลผลิตต่อไร่เท่ากับ 1,398 กิโลกรัมต่อไร่ หากใช้ราคาเฉลี่ยคำนวณจะทำให้ได้มูลค่าลำไยของจังหวัดจันทบุรีเท่ากับ 7,471 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 26.6 ของมูลค่าผลผลิตทั้งประเทศ เมื่อเปรียบเทียบการผลิตในด้านของเนื้อที่ให้ผลผลิตกับปริมาณผลผลิตที่ได้ในรอบ 3 ปีที่ผ่านมาพบว่า เนื้อที่ให้ผลผลิตมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นจาก 169,376 ไร่ ในปี 2559 เป็น 183,294 ไร่ และ 200,062 ไร่ ในปี 2560 (เพิ่มขึ้นร้อยละ 8.2) และ 2561 (เพิ่มขึ้นร้อยละ 9.1) ตามลำดับ ส่วนผลผลิตมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นจาก 304,467 ตัน ในปี 2559 เป็น 344,370 ตัน ในปี 2560 (เพิ่มขึ้นร้อยละ 13.2) และลดลงเหลือ 279,609 ตัน ในปี 2561 (ลดลงร้อยละ 18.8) ดังภาพที่ 4.7

ภาพที่ 4.7 เนื้อที่ให้ผลผลิตและผลผลิตลำไยของจังหวัดจันทบุรี ปี 2559-2561

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2561)

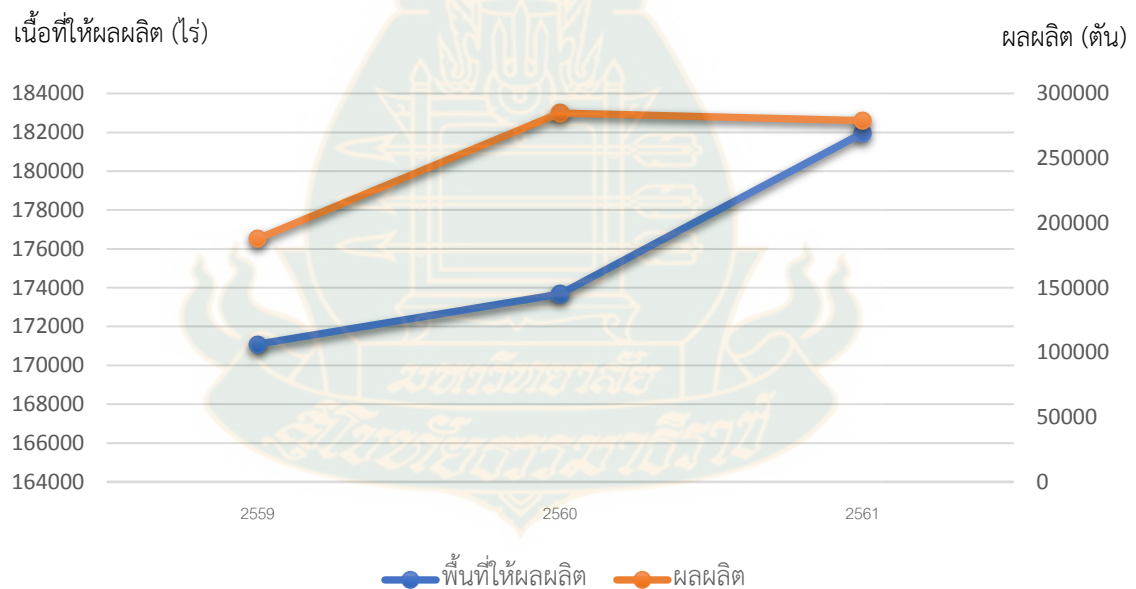
จากข้อมูลของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2560) ได้ศึกษาถึงวิธีการตลาดผลผลิตลำไยของจังหวัดจันทบุรีพบว่า ผลผลิตทั้งหมดที่นำมาจำหน่ายในจังหวัดจันทบุรีนอกจากผลผลิตภายในจังหวัดแล้วยังมีผลผลิตที่นำเข้ามาจากจังหวัดสระแก้ว ตราด และบุรีรัมย์ ประมาณร้อยละ 15 เพื่อรวบรวมไปยังตลาดส่งออก โดยผลผลิตส่วนใหญ่ร้อยละ 99.9 จำหน่ายไปยังผู้รับซื้อที่เรียกว่า “ล้ง” ผู้ส่งออก หรือผู้รวบรวม เพื่อส่งออกไปยังต่างประเทศเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 99.5) และส่งเข้าโรงงานแปรรูปร้อยละ 0.4 ส่วนที่จำหน่ายไปยังผู้บริโภคภายในประเทศมีเพียงเล็กน้อย คิดเป็นร้อยละ 0.10 วิธีการตลาดลำไยของจังหวัดจันทบุรีแสดงดังภาพที่ 4.8

ภาพที่ 4.8 วิธีการตลาดลำไยของจังหวัดจันทบุรี

2) ทุเรียน

ทุเรียนเป็นไม้ผลเศรษฐกิจที่มีมูลค่าสูงเป็นอันดับที่หนึ่งของจังหวัดจันทบุรี ข้อมูลของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2561) ระบุว่า ในปี 2561 เนื้อที่ให้ผลผลิตทุเรียนทั่วประเทศมีทั้งสิ้น 675,000 ไร่ มีผลผลิตรวม 753,000 ตัน ผลผลิตต่อไร่เท่ากับ 1,115 กิโลกรัมต่อไร่ ราคาเฉลี่ยอยู่ที่ 78.16 บาทต่อกิโลกรัม ทำให้มีมูลค่ารวมทั้งสิ้น 58,854 ล้านบาท สำหรับจังหวัดจันทบุรีมีเนื้อที่ให้ผลผลิต 181,960 ไร่ มีผลผลิตรวม 279,075 ตัน ผลผลิตต่อไร่เท่ากับ 1,534 กิโลกรัมต่อไร่ หากใช้ราคาเฉลี่ยคำนวณจะทำให้ได้มูลค่าทุเรียนของจังหวัดจันทบุรีเท่ากับ 21,828 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 37.1 ของมูลค่าผลผลิตทั้งประเทศ เมื่อเปรียบเทียบการผลิตในด้านของเนื้อที่ให้ผลผลิตกับปริมาณผลผลิตที่ได้ในรอบ 3 ปีที่ผ่านมาพบว่า เนื้อที่ให้ผลผลิตมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นจาก 171,092 ไร่ ในปี 2559 เป็น 173,672 ไร่ และ 181,960 ไร่ ในปี 2560 (เพิ่มขึ้นร้อยละ 1.5) และ 2561 (เพิ่มขึ้นร้อยละ 4.8) ตามลำดับ ส่วนผลผลิตมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 178,790 ตัน ในปี 2559 เป็น 284,874 ตัน ในปี 2560 (เพิ่มขึ้นร้อยละ 59.3) และลดลงเล็กน้อยเป็น 279,075 ตัน ในปี 2561 (ลดลงร้อยละ 2.0) ดังภาพที่ 4.9

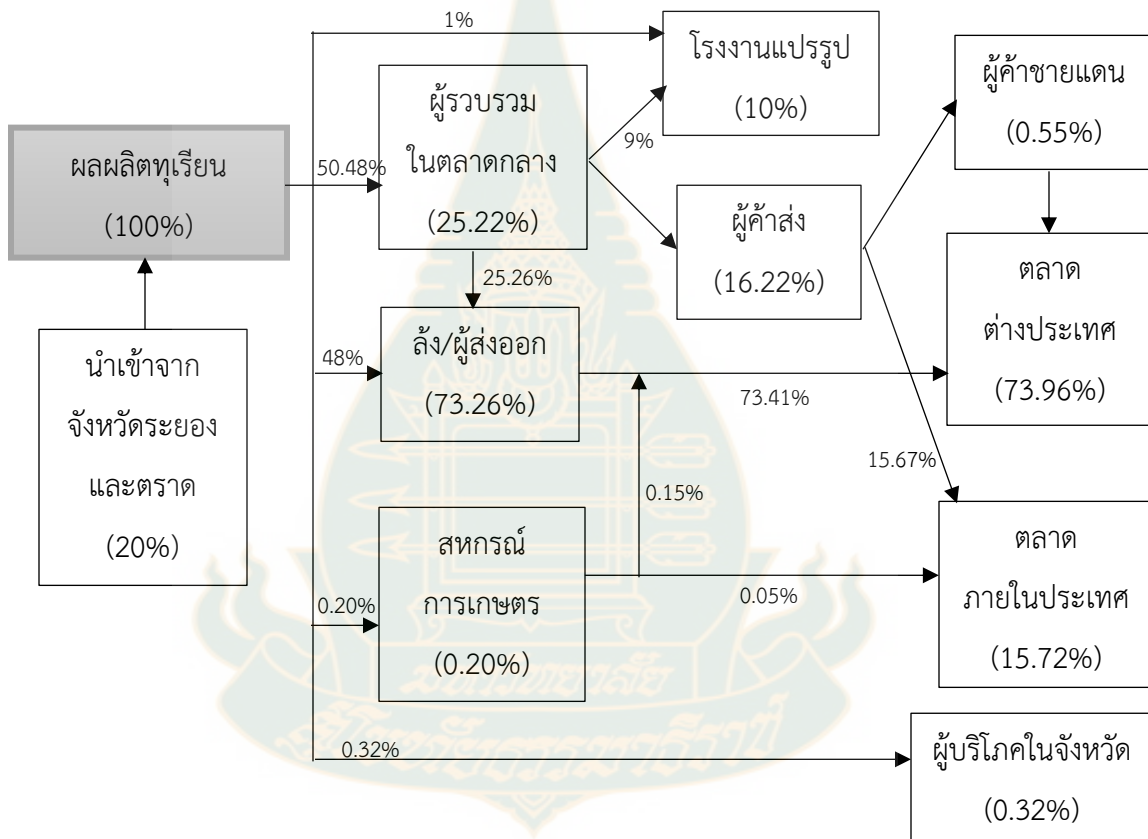

ภาพที่ 4.9 เนื้อที่ให้ผลผลิตและผลผลิตทุเรียนของจังหวัดจันทบุรี ปี 2559-2561

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2561)

จากข้อมูลของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2560) ได้ศึกษาถึงวิธีการตลาดผลผลิตทุเรียนของจังหวัดจันทบุรีพบว่า ผลผลิตทั้งหมดที่นำมาจำหน่ายในจังหวัดจันทบุรีนอกจากผลผลิตภายในจังหวัดแล้ว

ยังมีผลผลิตที่นำเข้ามาจากจังหวัดระยองและตราด ประมาณร้อยละ 20 โดยผลผลิตจะถูกรวบรวมโดยล้งและผู้ส่งออกคิดเป็นร้อยละ 48.0 ส่งไปผู้รวบรวมในตลาดกลางร้อยละ 50.48 สหกรณ์การเกษตรร้อยละ 0.20 จำหน่ายไปยังโรงงานแปรรูปร้อยละ 1.0 และผู้บริโภคในจังหวัดร้อยละ 0.32 โดยผลผลิตที่รวบรวมได้ส่วนใหญ่จะจำหน่ายไปสู่ตลาดต่างประเทศถึงร้อยละ 73.96 โรงงานแปรรูปร้อยละ 10 ผู้บริโภคในประเทศและในจังหวัดร้อยละ 15.72 และร้อยละ 0.32 ตามลำดับ วิธีการตลาดทุเรียนของจังหวัดจันทบุรี แสดงดังภาพที่ 4.10

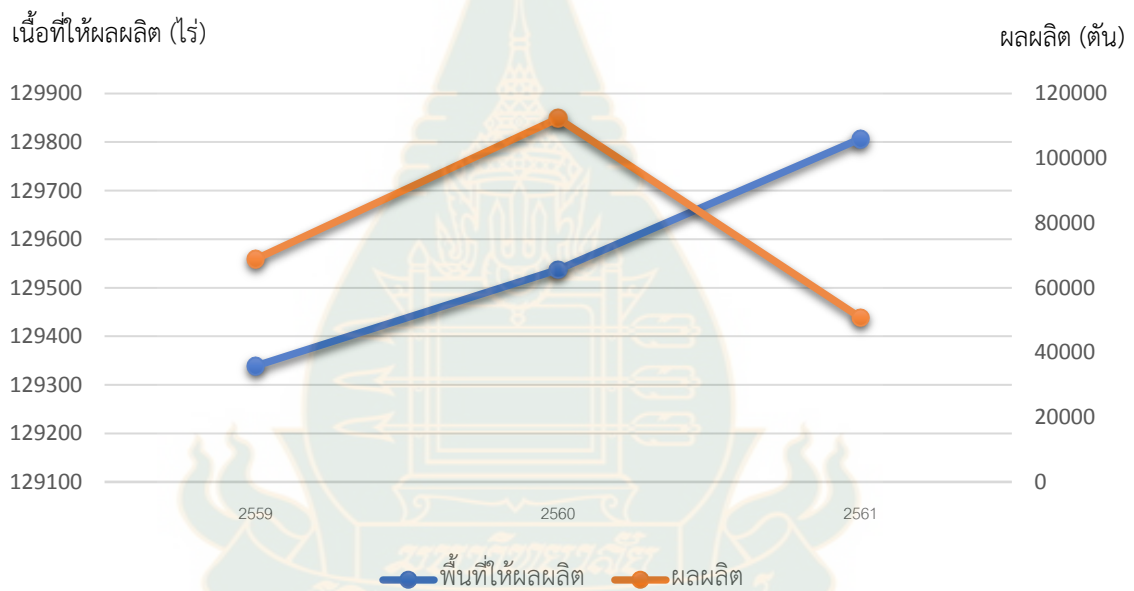

ภาพที่ 4.10 วิธีการตลาดทุเรียนของจังหวัดจันทบุรี
ปรับปรุงจาก: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2560)

3) มังคุด

มังคุดเป็นไม้ผลเศรษฐกิจอีกชนิดหนึ่งที่สร้างมูลค่าในการส่งออกของจังหวัดจันทบุรี ข้อมูลของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2561) ระบุว่า ในปี 2561 เนื้อที่ให้ผลผลิตทุเรียนทั่วประเทศมีทั้งสิ้น 420,000 ไร่ มีผลผลิตรวม 185,000 ตัน ผลผลิตต่อไร่เท่ากับ 439 กิโลกรัมต่อไร่ ราคาเฉลี่ยอยู่ที่ 43.57

บาทต่อกิโลกรัม ทำให้มีมูลค่ารวมทั้งสิ้น 8,060 ล้านบาท สำหรับจังหวัดจันทบุรีมีเนื้อที่ให้ผลผลิต 129,807 ไร่ มีผลผลิตรวม 50,719 ตัน ผลผลิตต่อไร่เท่ากับ 391 กิโลกรัมต่อไร่ หากใช้ราคาเฉลี่ยคำนวณ จะทำให้ได้มูลค่ามั่งคุดของจังหวัดจันทบุรีเท่ากับ 2,210 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 27.4 ของมูลค่าผลผลิต ทั้งประเทศ เมื่อเปรียบเทียบการผลิตในด้านของเนื้อที่ให้ผลผลิตกับปริมาณผลผลิตที่ได้ในรอบ 3 ปีที่ผ่านมาพบว่า เนื้อที่ให้ผลผลิตมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นเล็กน้อยจาก 129,339 ไร่ ในปี 2559 เป็น 129,537 ไร่ และ 129,807 ไร่ ในปี 2560 (เพิ่มขึ้นร้อยละ 0.15) และ 2561 (เพิ่มขึ้นร้อยละ 0.21) ตามลำดับ ส่วนผลผลิตมีแนวโน้มผันผวนโดยในปี 2559 มีผลผลิต 68,871 ตัน เพิ่มขึ้นเป็น 112,309 ตัน ในปี 2560 (เพิ่มขึ้นร้อยละ 63.1) และลดลงเป็น 50,719 ตัน ในปี 2561 (ลดลงร้อยละ 54.8) ดังภาพที่ 4.11

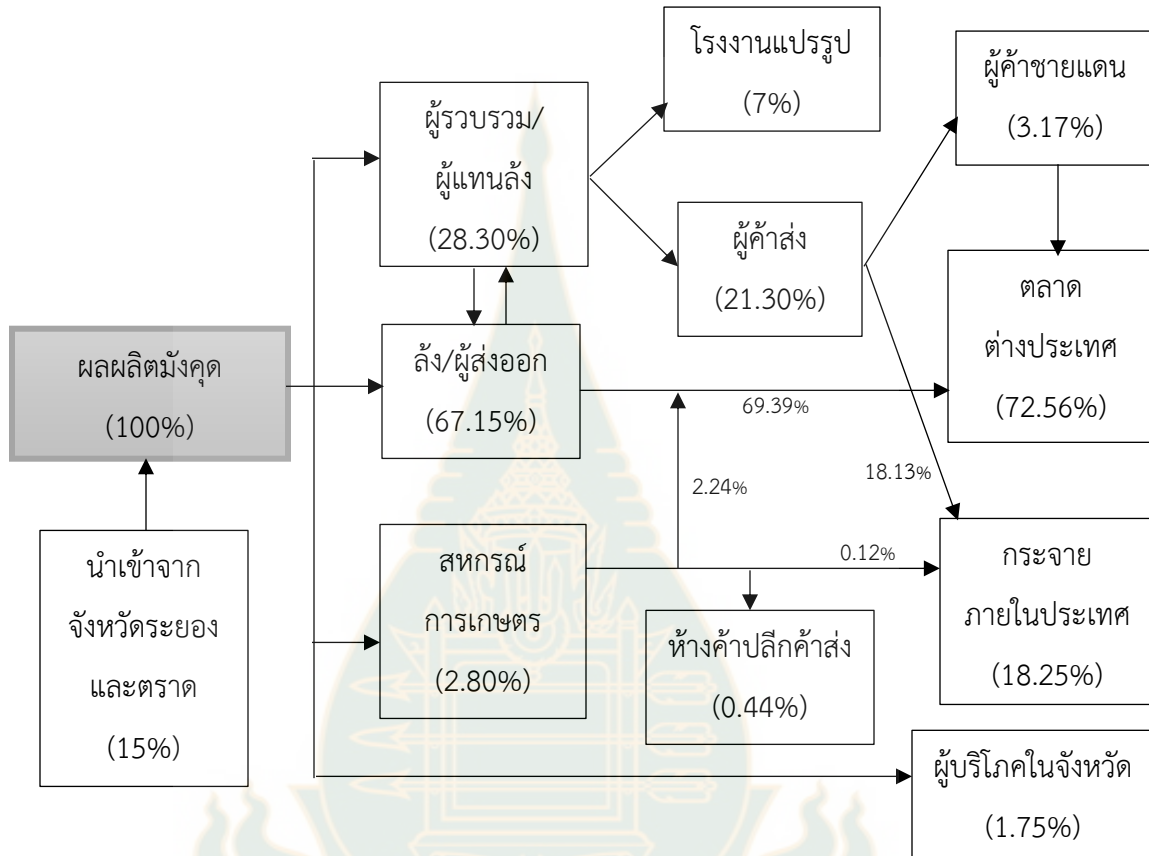

ภาพที่ 4.11 เนื้อที่ให้ผลผลิตและผลผลิตมั่งคุดของจังหวัดจันทบุรี ปี 2559-2561

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2561)

จากข้อมูลของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2560) ได้ศึกษาถึงวิธีการตลาดผลผลิตมั่งคุดของจังหวัดจันทบุรีพบว่า ผลผลิตทั้งหมดที่นำมาจำหน่ายในจังหวัดจันทบุรีนอกจากผลผลิตภายในจังหวัดแล้วยังมีผลผลิตที่นำเข้ามาจากจังหวัดระยองและตราด ประมาณร้อยละ 15 โดยผลผลิตจะถูกรวบรวมโดยล้งและผู้ส่งออกคิดเป็นร้อยละ 67.15 ผู้แทนล้งและผู้รวบรวมร้อยละ 28.30 สหกรณ์การเกษตรร้อยละ 2.80 และจำหน่ายไปยังผู้บริโภคในจังหวัดร้อยละ 1.75 โดยผลผลิตที่รวบรวมได้ส่วนใหญ่จะจำหน่ายไปสู่ตลาด

ต่างประเทศถึงร้อยละ 72.56 โรงงานแปรรูปร้อยละ 7.0 กระจายสู่ผู้บริโภคในประเทศด้วยช่องทางการตลาดแบบดั้งเดิมร้อยละ 18.25 และห้างค้าปลีกค้าส่งร้อยละ 0.44 วิธีการตลาดมั่งคุดของจังหวัดจันทบุรีแสดงดังภาพที่ 4.12

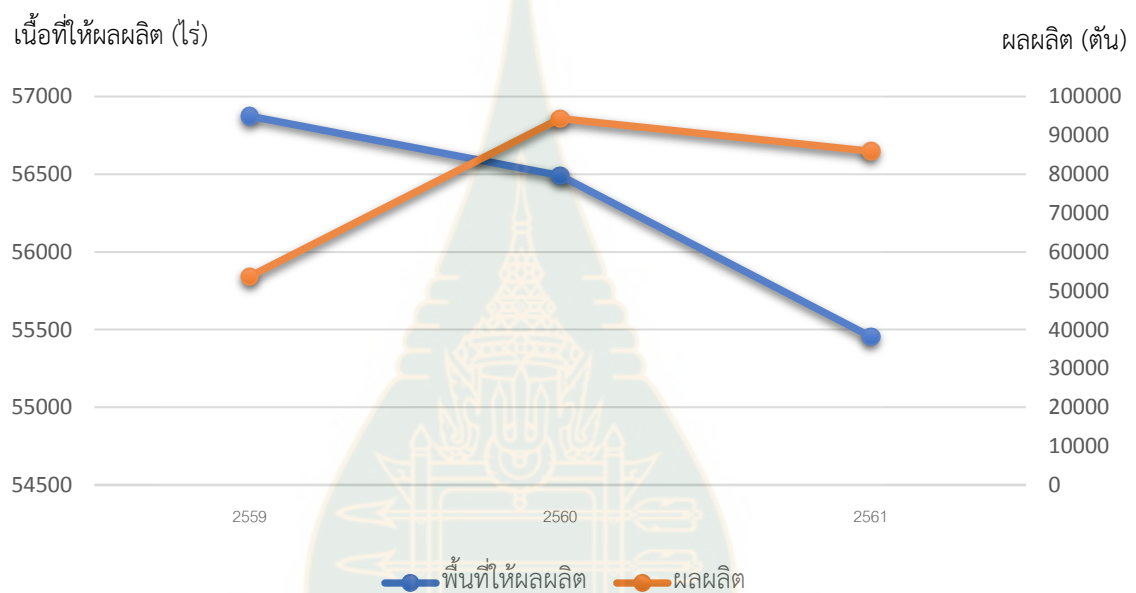

ภาพที่ 4.12 วิธีการตลาดมั่งคุดของจังหวัดจันทบุรี
ปรับปรุงจาก: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2560)

4) เงาะ

เงาะเป็นผลไม้เศรษฐกิจที่ผลิตได้มากในจังหวัดจันทบุรี และผลผลิตส่วนใหญ่กระจายไปสู่ตลาดภายในประเทศ ข้อมูลของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2561) ระบุว่า ในปี 2561 เนื้อที่ให้ผลผลิตเงาะทั่วประเทศมีทั้งสิ้น 248,000 ไร่ มีผลผลิตรวม 272,000 ตัน ผลผลิตต่อไร่เท่ากับ 1,099 กิโลกรัมต่อไร่ ราคาเฉลี่ยอยู่ที่ 23.14 บาทต่อกิโลกรัม ทำให้มีมูลค่ารวมทั้งสิ้น 6,294 ล้านบาท สำหรับจังหวัดจันทบุรีมีเนื้อที่ให้ผลผลิต 55,455 ไร่ มีผลผลิตรวม 85,915 ตัน ผลผลิตต่อไร่เท่ากับ 1,549 กิโลกรัมต่อไร่ หากใช้ราคาเฉลี่ยคำนวณจะทำให้ได้มูลค่ามั่งคุดของจังหวัดจันทบุรีเท่ากับ 1,988 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 31.6

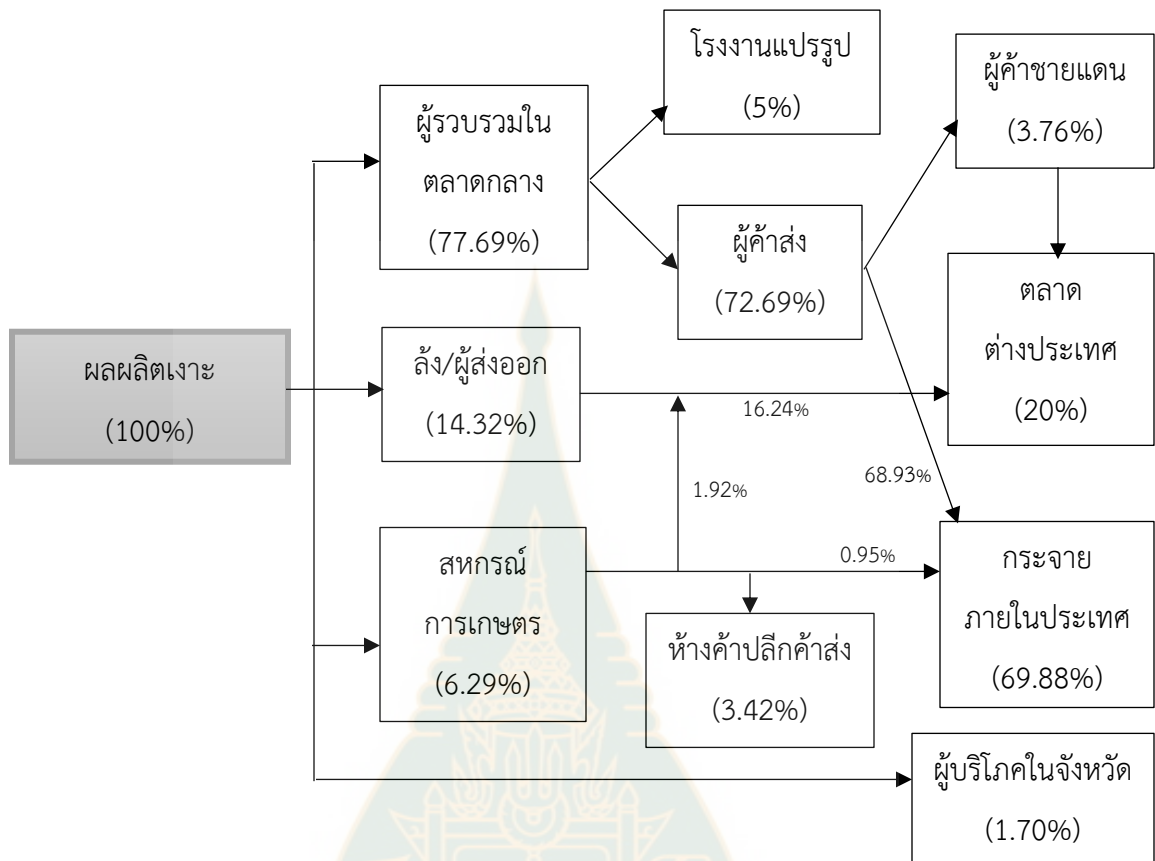
ของมูลค่าผลผลิตทั้งประเทศ เมื่อเปรียบเทียบการผลิตในด้านของเนื้อที่ให้ผลผลิตกับปริมาณผลผลิตที่ได้ในรอบ 3 ปีที่ผ่านมาพบว่า เนื้อที่ให้ผลผลิตมีแนวโน้มลดลงเล็กน้อยจาก 56,874 ไร่ ในปี 2559 เป็น 56,491 ไร่ และ 55,455 ไร่ ในปี 2560 ตามลำดับ ส่วนผลผลิตมีแนวโน้มผันผวนโดยในปี 2559 มีผลผลิต 53,677 ตัน เพิ่มขึ้นเป็น 94,324 ตัน ในปี 2560 (เพิ่มขึ้นร้อยละ 75.7) และลดลงเป็น 85,915 ตัน ในปี 2561 (ลดลงร้อยละ 8.9) ดังภาพที่ 4.13

ภาพที่ 4.13 เนื้อที่ให้ผลผลิตและผลผลิตเงาะของจังหวัดจันทบุรี ปี 2559-2561

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2561)

จากข้อมูลของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2560) ได้ศึกษาถึงวิธีการตลาดผลผลิตมังคุดของจังหวัดจันทบุรีพบว่า ผลผลิตจากเกษตรกรในจังหวัดจันทบุรีทั้งหมดจะถูกรวบรวมโดยล้งและผู้ส่งออกคิดเป็นร้อยละ 14.32 ผู้รวบรวมในตลาดกลางร้อยละ 77.69 สหกรณ์การเกษตรร้อยละ 6.29 และจำหน่ายไปยังผู้บริโภคในจังหวัดร้อยละ 1.70 โดยผลผลิตที่รวบรวมได้ส่วนใหญ่จะกระจายสู่ผู้บริโภคในประเทศด้วยช่องทางการตลาดแบบดั้งเดิมร้อยละ 69.88 ห้างค้าปลีกค้าส่งร้อยละ 3.42 โรงงานแปรรูปร้อยละ 5.0 และส่งไปสู่ตลาดต่างประเทศถึงร้อยละ 20.0 วิธีการตลาดเงาะของจังหวัดจันทบุรีแสดงดังภาพที่ 4.14

ภาพที่ 4.14 วิธีการตลาดเงาะของจังหวัดจันทบุรี

ปรับปรุงจาก: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2560)

1.3 การผลิตและการจัดการด้านคุณภาพของเกษตรกรผู้ผลิตไม้ผลจังหวัดจันทบุรี

1) การผลิตของเกษตรกรและกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตไม้ผล

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า เกษตรกรผู้ผลิตไม้ผลจันทบุรีส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรที่มีฐานะความเป็นอยู่ที่ดี เนื่องจากไม้ผลเป็นพืชเศรษฐกิจที่มีมูลค่าสูง และอาชีพชาวสวนผลไม้ก็ทำกันมานานจึงมีความชำนาญ เกษตรกรมักปลูกพืชหลายชนิดเพื่อลดความเสี่ยง ทำให้สร้างฐานะได้ดี ทั้งนี้เนื่องจากภาคตะวันออกมีข้อได้เปรียบในด้านโลจิสติกส์ทำให้การขนส่งผลผลิตมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้เกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้และการศึกษาค่อนข้างดี อุปนิสัยของเกษตรกรยังเป็นผู้กล้าได้กล้าเสีย หากมองเห็นโอกาสก็จะไม่รีรอที่จะเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ยังมีลักษณะความละเอียดถี่ถ้วนและช่างสังเกตในการดำเนินงาน และการจัดการสวนไม้ผล ปัจจุบันเกษตรกรได้รับการส่งเสริมให้รวมกลุ่มเป็น สมาร์ทฟาร์มเมอร์ ยัง

สมาร์ทฟาร์มเมอร์ กลุ่มพัฒนาคุณภาพผลไม้เพื่อการส่งออก (118 กลุ่ม) กลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ (27 กลุ่ม) และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตพืชและไม้ผล (177 กลุ่ม) โดยในแต่ละกลุ่มจะเชื่อมโยงสมาชิกตามชนิดของผลไม้ เช่น กลุ่มมังคุด ซึ่งจะเชื่อมโยงไปสู่ตลาดเป็นคลัสเตอร์ เช่น คลัสเตอร์มังคุด โดยผลไม้สำคัญที่กำหนดทิศทางการพัฒนา มี 5 ชนิด ได้แก่ ทูเรียน ลำไย เงาะ มังคุด และลองกอง

ตัวอย่างของกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตไม้ผล เช่น กลุ่มแปลงเรียนรู้ระบบส่งเสริมการเกษตร หรือเกษตรกรแปลงใหญ่ (มังคุด) อำเภอเขาคิชฌกูฏ ซึ่งเริ่มต้นจากการรวมตัวของเกษตรกรเพื่อช่วยเหลือกันอันเนื่องมาจากปัจจัยการผลิตราคาสูงและผลผลิตราคาต่ำ โดยก่อตั้งกลุ่มตั้งแต่ปี 2540 โดยใช้ชื่อ กลุ่มปรับปรุงคุณภาพผลไม้ จนกระทั่งปี 2559 เกิดปัญหาภัยแล้งและภาครัฐได้ให้ความช่วยเหลือโดยการจัดทำโครงการแบบบูรณาการความรู้ต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ทำให้ได้ใช้สถานที่ของสวนเป็นศูนย์กลางในการรวมความรู้ทั้งหมด มีการฝึกอบรมเรียนรู้ของเกษตรกรใน 8 ตำบล ของอำเภอเขาคิชฌกูฏ โดยได้เงินทุนในการพัฒนาสถานที่จากกองฉลากจำนวน 500,000 บาท ในปัจจุบันจึงเป็นกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่มังคุด โดยมีสมาชิกจำนวน 70 ราย มีเนื้อที่รวมกันทั้งสิ้น 300 ไร่เศษ โดยกิจกรรมของกลุ่มเน้นในเรื่อง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการลดต้นทุนการผลิต การจัดการเรื่องคุณภาพการผลิต และการทำการตลาดแบบประมูล

อีกตัวอย่างหนึ่งของกลุ่มเกษตรกร ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer; YSF) เป็นกลุ่มระดับจังหวัดของจันทบุรี เดิมเป็นกลุ่มยุวเกษตรกร ต่อมาได้จัดตั้งเป็นศูนย์บ่มเพาะเกษตรกรรุ่นใหม่เมื่อปี 2558 เป็นกลุ่มผู้ผลิตผลไม้โดยเกษตรกรที่มีอายุราว 30-45 ปี มีเครือข่ายเชื่อมโยงกับกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ในจังหวัดระยอง และตราด วัตถุประสงค์เพื่อการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างชาวสวนรุ่นเดียวกัน ซึ่งสมาชิกของกลุ่มเป็นลูกหลานของเกษตรกรในพื้นที่ มีความรู้ความสามารถในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในด้านวิทยาการใหม่ๆ ทั้งด้านการผลิต และการตลาดไม้ผล โดยกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ ยังมีการจัดตั้งกลุ่มย่อยในระดับอำเภอต่างๆ อีกด้วย

2) การพัฒนาคุณภาพผลผลิตเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาด

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า เกษตรกรผู้ผลิตไม้ผลในจังหวัดจันทบุรีจัดว่าเป็นแนวหน้าในการทำการเกษตรด้านไม้ผลของประเทศ โดยค่าเฉลี่ยของเกษตรกรผู้ผลิตไม้ผลของจันทบุรีได้รับรองมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) ประมาณร้อยละ 16-17 ของพื้นที่ผลิต (ปี 2562) คิดเป็นเกษตรกรจำนวนประมาณ 7,000 - 8,000 ราย สูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศซึ่งอยู่ที่ประมาณร้อยละ 14-15 โดยข้อมูลที่ได้จากสำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 6 กรมวิชาการเกษตร ณ วันที่ 30 กันยายน

2562 พบว่ามีเกษตรกรที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน GAP แล้วทั้งสิ้น 9,035 ราย แยกตามอำเภอ ได้ดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 จำนวนผู้ได้รับการรับรองมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีแยกตามอำเภอ

อำเภอ	จำนวนรายที่ได้รับการรับรอง
เมืองจันทบุรี	704
ท่าใหม่	723
เขาคิชฌกูฏ	1,290
มะขาม	911
นายายอาม	251
แก่งหางแมว	33
แหลมสิงห์	91
ขลุง	1,499
โป่งน้ำร้อน	1,954
สอยดาว	1,579
รวม	9,035

เกษตรกรที่มีความตั้งใจในการพัฒนาตนเอง และยอมรับสิ่งใหม่ๆ ได้ดี จะเข้าสู่ระบบ GAP เพราะต้องการพัฒนาด้านการจัดการสวนให้ดีขึ้นมีคุณภาพความปลอดภัย ส่วนเกษตรกรที่ไม่เข้าสู่ระบบมักจะไม่เห็นความจำเป็นเพราะไม่เห็นความแตกต่างในด้านของราคาหรือความต้องการของตลาด ซึ่งการจะพัฒนาให้เกษตรกรเข้าสู่ระบบนั้นจะต้องอาศัยการขับเคลื่อนโดยตลาด ซึ่งแนวโน้มของเกษตรกรที่จะเข้าสู่ระบบโดยการผลักดันของตลาดจะมีสูงขึ้น โดยเฉพาะตลาดประเทศจีน เนื่องจากทางการจีนได้ประกาศว่าการนำเข้าผลไม้สำคัญ 5 ชนิดนั้น จะต้องมาจากสวนที่ได้ขึ้นทะเบียนรับรองมาตรฐานแล้วเท่านั้น ซึ่งเป็นไปตามสัญญาข้อตกลงการค้าเสรี (FTA) ระหว่างไทยและจีน

ในด้านทัศนคติของเกษตรกรที่มีต่อการเข้าสู่ระบบ GAP แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) การเข้าสู่ระบบโดยได้ประโยชน์ในด้านการบริหารจัดการ (เช่น การจัดการด้านต้นทุน และด้านความปลอดภัย) และ 2) การเข้าสู่ระบบโดยไม่มีนัยสำคัญในแง่ของผลตอบแทน (เช่น ปริมาณผลผลิต และราคาผลผลิต) การส่งเสริมเกษตรกรให้เข้าสู่ระบบจะใช้กลยุทธ์ที่เรียกว่า จุดไขว่ดวง เพื่อกระจายแนวทางการพัฒนา

คุณภาพมาตรฐานไปสู่เกษตรกรรายอื่นๆ โดยการสนับสนุนกลุ่มเกษตรกร เช่น กลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เป็นต้น โดยสมาชิกของกลุ่มจะต้องเป็นผู้ที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน GAP มีสถานที่ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีจัดตั้งคลัสเตอร์ตามประเภทของผลไม้ซึ่งเป็นตัวขับเคลื่อนในด้านการส่งเสริมมาตรฐานการผลิตในผลไม้หลัก 5 ชนิด กำลังดำเนินงานเพื่อเชื่อมโยงไปสู่การทำตลาดที่พัฒนาโดยเกษตรกร

จากการสัมภาษณ์ผู้นำกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ (มังคุด) อำเภอเขาคิชฌกูฏ พบว่าทางกลุ่มมีการสร้างตลาดประมูลมังคุด มีการรวมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน มีการพัฒนาคุณภาพของผลผลิตเพื่อสร้างความเชื่อถือให้กับตลาด ทำให้เกิดความมั่นใจและไว้วางใจในคุณภาพ ซึ่งผลการดำเนินงานของกลุ่มในด้านการตลาดก็ประสบความสำเร็จมากขึ้น โดยมีการเพิ่มปริมาณการสั่งซื้อของลูกค้าจาก 300 ตัน ในปี 2560 มาเป็น 1,500 ตันในปี 2562 นอกจากนี้ยังได้รับราคาที่สูงกว่าการขายในตลาดทั่วไป ดังนั้นทางกลุ่มจึงเน้นในการเรื่องการเข้าสู่ระบบ GAP ของสมาชิกทุกคน เพื่อให้กระบวนการผลิตมีมาตรฐาน ผลผลิตมีคุณภาพเป็นที่เชื่อถือของตลาด ซึ่งความต้องการของตลาดเป็นแรงผลักดันให้เกิดการปฏิบัติตามมาตรฐานเป็นอย่างดี นอกจากด้านการผลิตที่มีมาตรฐานแล้ว สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือการคัดแยกเกรดมังคุด ต้องซื้อสัตย์ ไม่ปลอมปน การดำเนินการดังกล่าวต้องใช้แรงงานและความอดทน ซึ่งทำให้ทางกลุ่มสามารถต่อยอดในการสร้างมูลค่าไปสู่การบริการในเรื่องการบรรจุหีบห่อ และยังพัฒนาไปสู่การใช้เครื่องจักรในการคัดแยกขนาดมาช่วยด้วย

นอกจากกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ดังกล่าวแล้ว ผลการสัมภาษณ์ผู้นำกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ยังมีความสนใจในการปรับปรุงคุณภาพของผลผลิตในลักษณะเดียวกัน โดยทางกลุ่มสนใจในเรื่องการบริหารจัดการการผลิตให้ได้มาตรฐาน ได้แก่ ระบบมาตรฐาน GAP ของกรมวิชาการเกษตร โดยสมาชิกส่วนใหญ่จะเป็นผู้ได้รับการรับรองมาตรฐาน นอกจากนี้ยังสนใจการเข้าสู่ระบบมาตรฐานสากล หรือ Thai GAP ที่เทียบเท่า Global GAP โดยมีการรับรองมาตรฐาน Global GAP แล้วประมาณ 40 กว่าแปลง

2. องค์ประกอบการเป็นผู้ประกอบการการเกษตร

ผลจากการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม (ภาคผนวกที่ 2) กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรผู้ผลิตไม้ผลของจังหวัดจันทบุรีที่เข้าสู่ระบบการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) จำนวน 384 ตัวอย่าง ได้แก่ ผลการวิเคราะห์แบบสอบถามส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ประกอบการการเกษตร กรณีผู้ผลิตไม้ผลจันทบุรี

และผลการวิเคราะห์แบบสอบถามส่วนที่ 2 ปัจจัยด้านการเป็นผู้ประกอบการ เพื่อนำสู่การวิเคราะห์หาองค์ประกอบการเป็นผู้ประกอบการเกษตรกร ตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 ดังนี้

2.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ประกอบการเกษตรกร

จากการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ประกอบการเกษตรกรโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา เพื่ออธิบายถึงลักษณะทางเศรษฐกิจสังคมของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ อายุ เพศ การศึกษา การเริ่มต้นกิจการ ประสบการณ์ ผู้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ แรงงานที่ใช้ รายได้ ขนาดพื้นที่ ผลิตไม้ปลูก และการเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรหรือสถาบันเกษตรกร ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตัวแปรดังกล่าวมีดังนี้

1) **อายุ** กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรผู้ผลิตไม้ผลมีอายุตั้งแต่ 25 – 70 ปี โดยมีอายุเฉลี่ย 47.41 ปี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 9.10

2) **เพศ** กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชายจำนวน 247 คน และเพศหญิง 137 คน คิดเป็นร้อยละ 64.3 และ 35.7 ตามลำดับ

3) **การศึกษา** เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จบการศึกษาสูงสุดในระดับมัธยมศึกษาหรืออาชีวศึกษา จำนวน 225 คน รองลงมาจบการศึกษาระดับประถมศึกษาจำนวน 89 คน และ จบระดับอุดมศึกษาจำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 58.6 23.2 และ 18.2 ตามลำดับ

4) **การเริ่มต้นกิจการ** เมื่อถามถึงการเริ่มต้นกิจการสวนผลไม้ว่า เกษตรกรผู้ตอบแบบสอบถามเป็นผู้เริ่มต้นกิจการสวนผลไม้ของตนเองหรือเป็นผู้สืบทอดกิจการ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นผู้เริ่มต้นกิจการสวนด้วยตนเองจำนวน 256 คน และเป็นผู้สืบทอดกิจการสวนจากบรรพบุรุษจำนวน 128 คน คิดเป็นร้อยละ 66.7 และ 33.3 ตามลำดับ

5) **ประสบการณ์** ในด้านประสบการณ์ในการทำสวนผลไม้ เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีประสบการณ์ในการทำสวนตั้งแต่ 1 ปี ถึง 40 ปี โดยมีประสบการณ์เฉลี่ยอยู่ที่ 16.61 ปี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 8.30

6) **ผู้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ** เมื่อถามถึงผู้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่สำคัญในกิจการสวนผลไม้ ซึ่งเกษตรกรรายหนึ่งๆ อาจมีผู้ร่วมตัดสินใจได้หลายคน โดยพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่จำนวน 331 คน (ร้อยละ 86.2) มีคู่สมรสเป็นผู้ร่วมตัดสินใจ รองลงมา ได้แก่ บุตรชาย มีจำนวน 71 คน (ร้อยละ 18.5)

บิดา มีจำนวน 61 คน (ร้อยละ 15.9) มารดา มีจำนวน 51 คน (ร้อยละ 13.3) และบุตรสาว จำนวน 12 คน (ร้อยละ 3.1)

7) **แรงงานที่ใช้** ในด้านจำนวนแรงงานที่ใช้ในการทำสวนผลไม้พบว่า เกษตรกรมีแรงงานจำนวน 2 - 8 คน เฉลี่ย 2.98 คนต่อสวน โดยเป็นแรงงานในครอบครัวเฉลี่ย 2.18 คน และแรงงานจ้างเฉลี่ย 0.80 คนต่อสวน

8) **รายได้** เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ จำนวน 323 คน หรือร้อยละ 84.1 มีรายได้จากการทำสวนผลไม้เพียงอย่างเดียว ที่เหลือจำนวน 61 คน หรือร้อยละ 15.9 มีรายได้หลักในการทำสวนผลไม้ และมีรายได้อื่นๆ เป็นรายได้เสริมร่วมด้วย เช่น การทำสวนยาง การรับจ้าง และการค้าขาย เป็นต้น โดยภาพรวมแล้วมีรายได้จากผลไม้ร้อยละ 93.1 และรายได้ทางอื่นร้อยละ 6.9 ของรายได้ทั้งหมด รายได้จากผลไม้มีมูลค่าตั้งแต่ 119,000 บาท ถึง 13,125,000 บาท เฉลี่ยรายได้ต่อสวนเท่ากับ 1,508,827 บาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1,394,717

9) **ขนาดพื้นที่** เกษตรกรมีพื้นที่ในการปลูกผลไม้โดยมีขนาดตั้งแต่ 2 - 250 ไร่ โดยเฉลี่ยเท่ากับ 19.80 ไร่ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 25.10 เกษตรกรส่วนใหญ่ 380 คน หรือร้อยละ 99.0 มีพื้นที่ในการปลูกผลไม้เป็นของตนเองทั้งหมด มีเพียง 4 คน หรือร้อยละ 1.0 ได้เช่าพื้นที่บางส่วนเพื่อทำสวนผลไม้

10) **ชนิดผลไม้ที่ปลูก** เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างแต่ละรายปลูกผลไม้ตั้งแต่ 1 - 4 ชนิด ได้แก่ ทูเรียน มังคุด เงาะ ลำไย ลองกอง สละ และอื่นๆ เช่น ขนุน และกระท้อน เป็นต้น โดยเกษตรกรปลูกทุเรียนมากที่สุด จำนวน 226 คน (ร้อยละ 58.9) ปลูกลำไย จำนวน 118 คน (ร้อยละ 30.0) ปลูกมังคุด จำนวน 107 คน (ร้อยละ 27.9) ปลูกลองกอง จำนวน 38 คน (ร้อยละ 9.9) ปลูกเงาะ จำนวน 30 คน (ร้อยละ 7.8) และปลูกสละ จำนวน 10 คน (ร้อยละ 2.6) ส่วนใหญ่มีชนิดของผลไม้หลักเพียงหนึ่งชนิดที่ทำรายได้หลักให้แก่สวน โดยเฉลี่ยแล้วสามารถขายผลไม้ซึ่งเป็นพืชหลักได้ถึงร้อยละ 96.6 ของรายได้ทั้งหมด คิดเป็นมูลค่าเฉลี่ยสวนละ 1,495,701 บาท พืชหลักที่นิยมมากที่สุด ได้แก่ ทุเรียน โดยเป็นพืชหลักของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างจำนวน 221 คน คิดเป็นร้อยละ 57.6 รองลงมาได้แก่ ลำไย เป็นพืชหลักของเกษตรกรจำนวน 118 คน มังคุด เป็นพืชหลักของเกษตรกรจำนวน 44 คน และ เงาะ เป็นพืชหลักของเกษตรกรจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 30.7 11.5 และ 0.3 โดยพืชหลักของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดได้รับการรับรองมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) จากกรมวิชาการเกษตร โดยเหตุผลหลักของการขอรับรอง

มาตรฐาน GAP ส่วนใหญ่เกษตรกรจำนวน 295 คน หรือร้อยละ 76.8 ระบุว่า ต้องการการรับรอง เนื่องจากเป็นความต้องการของโรงคัดบรรจุซึ่งเป็นผู้รับซื้อผลผลิต รองลงมาจำนวน 54 คน หรือร้อยละ 14.1 ระบุว่า เพื่อต้องการปรับปรุงการผลิตภายในสวนให้ได้มาตรฐานตามที่อบรมกับเจ้าหน้าที่ นอกจากนี้ ยังมีจำนวน 25 คน ระบุว่า เพื่อให้เป็นไปตามข้อกำหนดของสหกรณ์การเกษตรซึ่งรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกร และเกษตรกรจำนวน 10 ราย ระบุว่า เพื่อให้เป็นไปตามข้อกำหนดของกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ ซึ่งเปิดตลาดประมูลผลผลิต คิดเป็นร้อยละ 6.5 และ 2.6 ตามลำดับ

11) การเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรหรือสถาบันเกษตรกร เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จำนวน 270 คน หรือร้อยละ 70.3 ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรหรือสถาบันเกษตรกร ที่เหลือจำนวน 114 คน หรือร้อยละ 29.7 เป็นสมาชิก ซึ่งบางคนอาจเป็นสมาชิกมากกว่าหนึ่งกลุ่ม โดยเป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตรมากที่สุดจำนวน 72 คน กลุ่มเกษตรแปลงใหญ่จำนวน 51 คน กลุ่มยังสมาร์ทฟาร์มเมอร์จำนวน 3 คน และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 18.8 13.3 0.8 และ 0.3 ของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ตามลำดับ โดยเหตุผลหลักของเกษตรกรสมาชิก ได้แก่ การได้ประโยชน์ในการขายผลผลิตไปยังตลาด จำนวน 42 คน การได้แบ่งปันความรู้และประสบการณ์กับผู้อื่น จำนวน 42 คน และการได้ประโยชน์ในการซื้อปัจจัยการผลิต จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 36.8 36.8 และ 26.3 ตามลำดับ

ผลจากการสำรวจข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรผู้ผลิตไม้ผลจังหวัดบุรีรัมย์ สามารถจำแนกตัวแปรที่พรรณนาถึงลักษณะทางเศรษฐกิจสังคม โดยแบ่งเป็น 1) ตัวแปรแบบแบ่งกลุ่ม (categorical variables) ซึ่งแสดงด้วยค่าความถี่ และร้อยละของจำนวนตัวอย่าง ($n = 384$) ดังตารางที่ 4.2 และ 2) ตัวแปรแบบต่อเนื่อง (continuous variables) ซึ่งแสดงด้วยค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังตารางที่ 4.3 โดยตัวแปรเศรษฐกิจสังคมนี้จะนำไปวิเคราะห์หาความสัมพันธ์กับรูปแบบการเป็นผู้ประกอบการการเกษตรต่อไป

ตารางที่ 4.2 ความถี่ และร้อยละ ของตัวแปรแบบแบ่งกลุ่ม

ตัวแปร	ความถี่	ร้อยละของจำนวนตัวอย่าง
เพศ		
ชาย	247	64.3
หญิง	137	35.7
การศึกษา		
มัธยมศึกษาหรืออาชีวศึกษา	225	58.6
ประถมศึกษา	89	23.2
อุดมศึกษา	70	18.2
การเริ่มต้นกิจการ		
เป็นผู้เริ่มต้นกิจการ	256	66.7
เป็นผู้สืบทอดกิจการ	128	33.3
ผู้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ*		
คู่สมรส	331	86.2
บุตรชาย	71	18.5
บิดา	61	15.9
มารดา	51	13.3
บุตรสาว	12	3.1
ชนิดผลไม้ที่ปลูกเป็นพืชหลัก		
ทุเรียน	221	57.6
ลำไย	118	30.7
มังคุด	44	11.5
เงาะ	1	0.3
การเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรฯ*		
ไม่เป็นสมาชิก	270	70.3
สมาชิกสหกรณ์การเกษตร	72	18.8
สมาชิกเกษตรแปลงใหญ่	51	13.3
สมาชิกกลุ่มยังสมาร์ทฟาร์มเมอร์	3	0.8
สมาชิกวิสาหกิจชุมชน	1	0.3

หมายเหตุ: จำนวนตัวอย่าง (n = 384) โดย *เป็นตัวแปรที่ผู้ตอบสามารถตอบได้มากกว่าหนึ่งข้อ

ตารางที่ 4.3 ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของตัวแปรแบบต่อเนื่อง

จำนวนตัวอย่าง (n = 384)

ตัวแปร	ค่าต่ำสุด	ค่าสูงสุด	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
อายุ (ปี)	25	70	47.41	9.10
ประสบการณ์ทำสวนผลไม้ (ปี)	1	40	16.61	8.30
แรงงานที่ใช้ (คน)	2	8	2.98	1.06
รายได้สวนผลไม้ (บาท)	119,000	13,125,000	1,508,827	1,394,717
ขนาดพื้นที่ (ไร่)	2	250	19.80	25.10

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาข้างต้น สามารถอธิบายลักษณะทางเศรษฐกิจสังคมของกลุ่มตัวอย่างได้ดังนี้

กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรผู้ผลิตผลไม้จังหวัดจันทบุรีที่เข้าสู่ระบบการปฏิบัติการทางการเกษตรที่ดี (GAP) ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 47 ปี จบการศึกษาสูงสุดระดับมัธยมศึกษาหรืออาชีวศึกษา มีประสบการณ์ในการทำสวนผลไม้ประมาณ 17 ปี ส่วนใหญ่เป็นผู้เริ่มต้นกิจการด้วยตนเองและมีคู่สมรส เป็นผู้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการทำกิจการสวนผลไม้ โดยมีแรงงานที่ใช้ในกิจการสวนจำนวน 3 คน มีพื้นที่ประมาณ 20 ไร่ โดยปลูกทุเรียนเป็นพืชหลัก และมีรายได้จากการขายผลไม้ 1.5 ล้านบาท ในปี 2562 และส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรหรือสถาบันเกษตรกร

2.2 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยด้านการเป็นผู้ประกอบการ

ข้อมูลจากแบบสอบถามส่วนที่ 2 ปัจจัยการเป็นผู้ประกอบการการเกษตร ซึ่งประกอบด้วยตัวแปรด้านคุณลักษณะของการเป็นผู้ประกอบการ (entrepreneurial orientation) และตัวแปรด้านสมรรถนะของการเป็นผู้ประกอบการ (entrepreneurial competence) รวมจำนวน 24 ตัวแปร โดยใช้มาตราวัดทัศนคติ (attitudinal scaling) ของไลเคิร์ท แบบ 5 ระดับ (5-point Likert scale) จากระดับความเห็นด้วยน้อยที่สุด (คะแนนระดับ 1) ไปจนถึงระดับมากที่สุด (คะแนนระดับ 5) ผลจากการทดสอบความเชื่อถือได้ของข้อคำถามหลังจากเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเกษตรกร 384 คน ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคเท่ากับ 0.828 ซึ่งแสดงถึงความสอดคล้องภายใน (internal consistency) และมีค่าเพิ่มขึ้นจากการทดสอบแบบสอบถามซึ่งมีค่าเท่ากับ 0.808 (ดังแสดงในภาคผนวกที่ 3)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตัวแปรด้านการเป็นผู้ประกอบการ โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก (Principal Component Analysis; PCA) เพื่อหาองค์ประกอบเป็นผู้ประกอบการ (entrepreneurial elements) หรือปัจจัยแฝง (latent factors) ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญด้านการเป็นผู้ประกอบการ มีดังต่อไปนี้ (ดูผลการทดสอบทางสถิติในภาคผนวกที่ 4)

2.2.1 การทดสอบความสามารถในการจำแนกปัจจัย (factorability) โดยพิจารณาจากค่าความเพียงพอของการสุ่ม หรือค่า KMO (Kaiser-Meyer-Olkin's measure of sampling adequacy) ซึ่งควรมีค่ามากกว่า 0.7 ขึ้นไป และการทดสอบของบาร์ทเล็ต (Bartlett's test of sphericity) เพื่อทดสอบความสามารถในการจำแนกปัจจัยและการแจกแจงปกติพหุตัวแปร (multivariate normality) โดยต้องมีค่านัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ค่า $p < 0.05$ (Tabachnick and Fidell, 2012) ผลการทดสอบทางสถิติพบว่า ค่า KMO มีค่าเท่ากับ 0.747 และการทดสอบของบาร์ทเล็ต มีค่านัยสำคัญ $p = 0.000$ ดังนั้นข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่รวบรวมได้จึงมีความสามารถในการจำแนกปัจจัยเพื่อหาองค์ประกอบเป็นผู้ประกอบการได้

2.2.2 การสกัดปัจจัย (factor extraction) ในงานวิจัยนี้ได้ใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก (PCA) เพื่อกำหนดจำนวนองค์ประกอบหรือปัจจัยที่ไม่ได้กำหนดไว้ล่วงหน้าโดยยังคงสารสนเทศจากตัวแปรให้ได้มากที่สุด และองค์ประกอบที่ได้จะไม่มีสหสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน การกำหนดจำนวนองค์ประกอบได้ใช้เกณฑ์ของไคเซอร์ (Kaiser's criterion) ซึ่งกำหนดจำนวนปัจจัยจากค่าไอเกน (eigenvalue) ซึ่งเป็นค่าสัดส่วนของความแปรปรวนที่อธิบายโดยแต่ละองค์ประกอบ ต้องมีค่ามากกว่า 1

ผลจากการวิเคราะห์หาค่าไอเกนตามเกณฑ์ของไคเซอร์พบว่า จำนวนองค์ประกอบที่เหมาะสมมีทั้งสิ้น 8 องค์ประกอบ โดยมีค่าความแปรปรวนสะสมรวมร้อยละ 68.44

2.2.3 การหมุนแกนและการตีความ (factor rotation and interpretation) เนื่องจากการวิเคราะห์องค์ประกอบที่ได้ในครั้งแรกอาจได้โครงสร้างที่ยากต่อการตีความ ดังนั้นจึงต้องมีการหมุนแกนเพื่อให้ได้เนื้อหาขององค์ประกอบที่สมเหตุสมผลมีความหมายที่สามารถแปลความให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น วิธีการหมุนแกนมีหลากหลายวิธี ในงานวิจัยนี้ใช้วิธีวาริแมกซ์ (varimax rotation technique) เนื่องจากเป็นวิธีที่นิยมใช้และให้ผลลัพธ์ที่ง่ายต่อการแปลผล และได้องค์ประกอบที่ไม่มีสหสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน (Brown, 2009; Pallant, 2013; Tabachnick & Fidell, 2012) ในการพิจารณาว่าตัวแปรแต่ละตัวให้อยู่ในองค์ประกอบใดนั้นพิจารณาได้จากค่าน้ำหนักของตัวแปรที่มีต่อองค์ประกอบ (factor loading) ซึ่งขึ้นกับขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยระดับความเชื่อมั่นที่ 95% ขนาดตัวอย่างตั้งแต่ 350 ตัวอย่าง ค่า factor loading ที่มีนัยสำคัญจะมีค่าตั้งแต่ 0.30 (Hair, 2009) ผลการวิเคราะห์พบว่า 8 องค์ประกอบของการเป็นผู้ประกอบการการเกษตร (entrepreneurial elements) มีดังนี้ (ตารางที่ 4.4)

องค์ประกอบที่ 1 ประกอบด้วยตัวแปรด้าน การจัดการปัจจัยการผลิต การจัดการการผลิต และการจัดการการเงิน

องค์ประกอบที่ 2 ประกอบด้วยตัวแปรด้าน การเผชิญความเสี่ยง ความยืดหยุ่น การพัฒนาตนเอง และความเป็นอิสระ

องค์ประกอบที่ 3 ประกอบด้วยตัวแปรด้าน การวิเคราะห์ การตัดสินใจ และการวางแผน

องค์ประกอบที่ 4 ประกอบด้วยตัวแปรด้าน การสร้างคุณค่า การนำ และการจัดการทรัพยากรมนุษย์

องค์ประกอบที่ 5 ประกอบด้วยตัวแปรด้าน ความคิดสร้างสรรค์ และความคิดริเริ่ม

องค์ประกอบที่ 6 ประกอบด้วยตัวแปรด้าน ความคิดเชิงแข่งขัน ความคิดเชิงรุก และความคิดด้านความยั่งยืน

องค์ประกอบที่ 7 ประกอบด้วยตัวแปรด้าน การจัดการองค์การ การควบคุม และวิสัยทัศน์

องค์ประกอบที่ 8 ประกอบด้วยตัวแปรด้าน การติดต่อสื่อสาร การสร้างเครือข่าย และการจัดการการตลาด

ตารางที่ 4.4 ค่าน้ำหนักตัวแปรที่มีต่อ 8 องค์ประกอบ จากผลของการหมุนแกนด้วยวิธีวาริเมกซ์

ตัวแปร	องค์ประกอบ								h^2
	1	2	3	4	5	6	7	8	
การจัดการปัจจัยการผลิต	.898	.043	.087	.049	.007	.043	.096	.118	.844
การจัดการการผลิต	.892	.048	.123	.055	-.017	.055	.073	.164	.852
การจัดการการเงิน	.724	.055	.182	.294	.189	-.136	.039	-.015	.702
การเผชิญความเสี่ยง	-.018	.816	.124	.055	.078	.022	-.012	.148	.714
ความยืดหยุ่น	.164	.784	.125	-.080	.098	.107	.153	-.098	.717
การพัฒนาตนเอง	-.108	.749	.072	.165	.051	.013	-.047	.237	.666
ความเป็นอิสระ	.223	.670	.074	-.099	.022	.274	.166	-.212	.662
การวิเคราะห์	.148	.111	.921	-.028	.062	.052	.082	.003	.896
การตัดสินใจ	.180	.144	.885	-.040	.121	.051	.043	-.005	.857
การวางแผน	.054	.092	.733	.133	.106	.075	.232	-.006	.637
การสร้างคุณค่า	.058	-.040	.006	.825	-.034	.072	-.013	.046	.693
การนำ	.194	.043	.032	.724	.111	-.027	.224	.048	.630
การจัดการทรัพยากรมนุษย์	.508	.094	.057	.526	.133	-.037	.022	-.194	.604
ความคิดสร้างสรรค์	.076	.095	.169	.045	.902	.078	.064	.011	.869
ความคิดริเริ่ม	.046	.113	.088	.065	.866	.202	.092	.036	.827
ความคิดเชิงแข่งขัน	-.016	.248	.059	.121	.131	.801	.028	.048	.742
ความคิดเชิงรุก	-.081	-.033	.056	-.077	.074	.767	-.110	.046	.624
ความคิดด้านความยั่งยืน	.166	.414	.069	-.022	.122	.503	.221	-.130	.538
การจัดองค์การ	.092	-.004	.197	.223	-.014	-.048	.763	.042	.683
การควบคุม	-.058	.162	.399	.242	.083	-.035	.597	.166	.638
วิสัยทัศน์	.213	.170	-.014	-.263	.254	.077	.510	.066	.479
การติดต่อสื่อสาร	.110	.086	-.071	-.023	-.085	.072	.201	.707	.578
การสร้างเครือข่าย	.236	.074	.179	.137	.330	-.130	-.029	.621	.624
การจัดการการตลาด	.299	.111	.052	.314	.026	-.119	.060	.357	.349
Eigenvalues	2.828	2.687	2.556	1.961	1.904	1.704	1.500	1.285	
% of variance	11.8%	11.2%	10.6%	8.2%	7.9%	7.1%	6.3%	5.4%	

หมายเหตุ เลือกเฉพาะค่าน้ำหนักตัวแปรสูงสุดที่มีต่อองค์ประกอบและมีค่ามากกว่า 0.3

จากตารางที่ 4.4 พบว่าค่าน้ำหนักของตัวแปรต่างๆ ที่มีต่อองค์ประกอบหลัก ผลรวมกำลังสองของน้ำหนักตัวแปรที่มีต่อองค์ประกอบทั้งหมด (communalities, h^2) และค่าไอเกน (eigenvalues) หลังจากการหมุนแกน และค่าร้อยละของความแปรปรวน แสดงถึงความสามารถในการอธิบายสารสนเทศขององค์ประกอบทั้ง 8 องค์ประกอบ โดยเรียงลำดับตามค่าร้อยละความแปรปรวน จากองค์ประกอบหลักที่ได้นี้ นำไปสู่การทบทวนเนื้อหาของตัวแปรแต่ละตัวที่รวมกันในแต่ละองค์ประกอบ และการตีความหมายเพื่อกำหนดชื่อขององค์ประกอบที่เหมาะสม ผลการตีความองค์ประกอบการเป็นผู้ประกอบการเกษตรกรรมผู้ผลิตไม้ผลจันทบุรี มีดังนี้

1) **การมุ่งเน้นภายใน (Internal focus)** เป็นการเน้นด้านการจัดการภายในฟาร์ม ตั้งแต่การจัดการปัจจัยการผลิต เลือกใช้ปัจจัยการผลิตอย่างถูกต้องเหมาะสม มีขั้นตอนในการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี มีการประมาณการต้นทุน การจัดบันทึกด้านการผลิตและการเงิน คำนึงถึงประสิทธิภาพในการผลิตภายในฟาร์ม

2) **การปรับตัว (Adaptability)** เป็นความสามารถในการเผชิญต่อความเสี่ยงและความไม่แน่นอน ยอมรับต่อผลลัพธ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้ โดยมีการปรับตัวยืดหยุ่นในทุกสถานการณ์ สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างเป็นอิสระ และพยายามแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ

3) **การมีเหตุผล (Rationality)** เป็นความสามารถในการประยุกต์การทำงานให้เหมาะสมสถานการณ์ต่างๆ โดยมีการวิเคราะห์ถึงสาเหตุและวิธีการแก้ไขปัญหาได้อย่างมีเหตุผล สามารถวางแผนงานและปรับปรุงแผนงานจากข้อมูลสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปได้อย่างเหมาะสม

4) **การมุ่งเน้นคุณค่า (Value focus)** เป็นการให้ความสำคัญต่อความคิดในการสร้างคุณค่า โดยการจัดการและสนับสนุนให้คนได้ทำงานเพื่อสร้างผลงานที่มีคุณภาพ สามารถปฏิบัติงานได้อย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ

5) **การริเริ่มสร้างสรรค์ (Originality)** เป็นความสามารถในการคิดริเริ่มทำสิ่งใหม่ๆ การคิดนอกกรอบ การค้นคว้าและพัฒนาแนวคิดที่หลากหลายในการสร้างสรรค์ผลงานที่เป็นประโยชน์

6) **การอยู่รอดและเติบโต (Intensification)** เป็นการแสวงหาโอกาสเพื่อความก้าวหน้า กล้าเผชิญกับความท้าทายและการแข่งขัน ในขณะเดียวกันก็คำนึงถึงสิ่งรอบข้างอยู่เสมอ เพื่อให้กิจการสามารถดำรงอยู่และเติบโตได้อย่างยั่งยืน

7) **การบรรลุเป้าหมาย (Accomplishment)** เป็นการให้ความสำคัญต่อความสำเร็จในอนาคต มีการวางแผนในระยะยาว โดยการจัดสรรทรัพยากรที่จำเป็นเพื่อใช้ในการดำเนินงานและการควบคุมการดำเนินงานให้สามารถบรรลุเป้าหมายที่วางไว้

8) การมุ่งเน้นภายนอก (External focus) เป็นการเน้นด้านการจัดการภายนอกฟาร์ม โดยใช้เทคโนโลยีการติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ มีการสร้างเครือข่ายเพื่อการพัฒนาาร่วมกับผู้อื่น ตลอดจนการทราบถึงโอกาสทางการตลาด และการตอบสนองความต้องการของตลาดเพื่อประสิทธิผลของการดำเนินงานฟาร์ม

ผลการวิเคราะห์ข้างต้นนอกจากได้ผลลัพธ์องค์ประกอบการเป็นผู้ประกอบการการเกษตรแล้ว ยังสามารถคำนวณหาคะแนนปัจจัย (factor scores) ของแต่ละองค์ประกอบสำหรับผู้ตอบแบบสอบถามแต่ละราย ในที่นี้ใช้การวิเคราะห์การถดถอย (regression analysis) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์คะแนนองค์ประกอบ (component score coefficients) ที่ได้จากการวิเคราะห์องค์ประกอบข้างต้นสำหรับตัวแปรต้นแต่ละตัวซึ่งมีต่อคะแนนปัจจัยของแต่ละองค์ประกอบ โดยคะแนนปัจจัยที่ได้จะนำไปใช้ในการวิเคราะห์เพื่อจำแนกรูปแบบการเป็นผู้ประกอบการการเกษตรต่อไป

3. รูปแบบการเป็นผู้ประกอบการการเกษตร

ข้อมูลจากองค์ประกอบการเป็นผู้ประกอบการการเกษตรที่ได้วิเคราะห์ไว้แล้วข้างต้น ได้นำมาใช้เป็นปัจจัยในการวิเคราะห์การจัดกลุ่ม (cluster analysis) ด้วยเทคนิคการจัดกลุ่มแบบสองขั้นตอน (two-step clustering) เพื่อค้นหาารูปแบบการเป็นผู้ประกอบการการเกษตร (entrepreneurial styles) ผลจากการวิเคราะห์มีดังต่อไปนี้

3.1 ปัจจัยที่ใช้ในการจัดกลุ่ม

องค์ประกอบการเป็นผู้ประกอบการการเกษตรทั้ง 8 องค์ประกอบ ซึ่งเป็นผลจากการวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก (PCA) และกำหนดค่าตัวแปรจากคะแนนปัจจัย (factor scores) ที่กำหนดเป็นคะแนนมาตรฐาน (standardized scores) กล่าวคือ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 1 และจัดว่าเป็นตัวแปรแบบต่อเนื่อง (continuous variables) การวิเคราะห์การจัดกลุ่มในขั้นเริ่มต้นจึงใช้องค์ประกอบที่ได้ทั้งหมด มาใช้เป็นตัวแปรในการจัดกลุ่ม กำหนดการวัดค่าระยะห่างระหว่างข้อมูลเพื่อการจัดกลุ่ม (distance measures) ด้วยวิธี Log-likelihood criterion และการหาจำนวนกลุ่ม (the number of clusters) ด้วยวิธีเอไอซี (Akaike Information Criterion; AIC) ผลการวิเคราะห์พบว่าคุณภาพการจัดกลุ่ม (cluster quality) ตามตัวแปรองค์ประกอบทั้ง 8 ตัว อยู่ในเกณฑ์พอใช้ (fair) ค่อนข้างต่ำ (poor) ดังแสดงในภาคผนวกที่ 5.1

ดังนั้นจากผลการวิเคราะห์ในเบื้องต้นจึงมีการทดสอบโดยการนำตัวแปรบางตัวที่ไม่ใช่องค์ประกอบที่สำคัญในการจัดกลุ่มออกและเข้าทีละตัวเพื่อหาโครงสร้างขององค์ประกอบสำคัญที่สามารถจำแนกกลุ่มที่ได้ผลลัพธ์ที่ดีที่สุด พบว่า องค์ประกอบที่สำคัญในการจัดกลุ่มมี 3 ปัจจัย ได้แก่ **การมีเหตุผล การมุ่งเน้นภายใน และการริเริ่มสร้างสรรค์** โดยสามารถจัดกลุ่มซึ่งแสดงถึงรูปแบบการเป็นผู้ประกอบการการเกษตร ได้จำนวน 4 กลุ่ม (clusters) และคุณภาพของการจัดกลุ่มอยู่ในระดับดี (good) ดังแสดงในภาคผนวกที่ 5.2

3.2 กลุ่มและขนาดของกลุ่ม

ผลของการจัดกลุ่มสามารถอธิบายได้ด้วยค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานขององค์ประกอบ การเป็นผู้ประกอบการการเกษตรที่สำคัญ 3 ปัจจัยข้างต้น ดังแสดงในตารางที่ 4.5

ตารางที่ 4.5 กลุ่มจำแนกโดยปัจจัยด้านการมีเหตุผล การมุ่งเน้นภายใน และการริเริ่มสร้างสรรค์

กลุ่มที่	ปัจจัยองค์ประกอบของการเป็นผู้ประกอบการ					
	การมีเหตุผล		การมุ่งเน้นภายใน		การริเริ่มสร้างสรรค์	
	Mean	S.D.	Mean	S.D.	Mean	S.D.
1	-0.458	0.877	-1.591	0.623	-0.273	1.073
2	-0.315	0.433	0.196	0.476	0.647	0.447
3	-0.291	0.546	0.736	0.811	-1.139	0.756
4	2.066	0.260	0.150	0.765	0.181	0.692
รวม	0.000	1.000	0.000	1.000	0.000	1.000

กลุ่มที่ 1 มีลักษณะขององค์ประกอบของการเป็นผู้ประกอบการทั้ง 3 ปัจจัยน้อยกว่าค่าเฉลี่ยรวม โดยด้านการมีเหตุผลมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับกลุ่มอื่นๆ ($\bar{X} = -0.458$, S.D.= 0.877) มีการมุ่งเน้นภายในน้อยที่สุด ($\bar{X} = -1.591$, S.D.= 0.623) และการคิดริเริ่มสร้างสรรค์น้อย ($\bar{X} = -0.276$, S.D.= 1.037)

กลุ่มที่ 2 มีลักษณะของการมีเหตุผลน้อย ($\bar{X} = -0.315$, S.D.= 0.433) มีการมุ่งเน้นภายในปานกลางโดยสูงกว่าค่าเฉลี่ยรวมเล็กน้อย ($\bar{X} = 0.196$, S.D.= 0.476) ในขณะที่ด้านการริเริ่มสร้างสรรค์มีมากที่สุดเมื่อเทียบกับกลุ่มอื่นๆ ($\bar{X} = 0.647$, S.D.= 0.447)

กลุ่มที่ 3 มีลักษณะของการมีเหตุผลน้อย ($\bar{X} = -0.291$, S.D.= 0.546) เช่นเดียวกับกลุ่มที่ 2 แต่เป็นกลุ่มที่มีการมุ่งเน้นภายในมากที่สุดเมื่อเทียบกับกลุ่มอื่นๆ ($\bar{X} = 0.736$, S.D.= 0.811) ในขณะที่ด้านการริเริ่มสร้างสรรค์มีน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับกลุ่มอื่นๆ ($\bar{X} = -1.139$, S.D.= 0.765)

กลุ่มที่ 4 มีลักษณะของการมีเหตุผลมากที่สุดเมื่อเทียบกับกลุ่มอื่นๆ ($\bar{X} = 2.066$, S.D.= 0.260) มีการมุ่งเน้นภายในปานกลางโดยสูงกว่าค่าเฉลี่ยรวมเล็กน้อย ($\bar{X} = 0.150$, S.D.= 0.765) และมีการริเริ่มสร้างสรรค์ในระดับปานกลางโดยสูงกว่าค่าเฉลี่ยรวมเล็กน้อย ($\bar{X} = 0.181$, S.D.= 0.692)

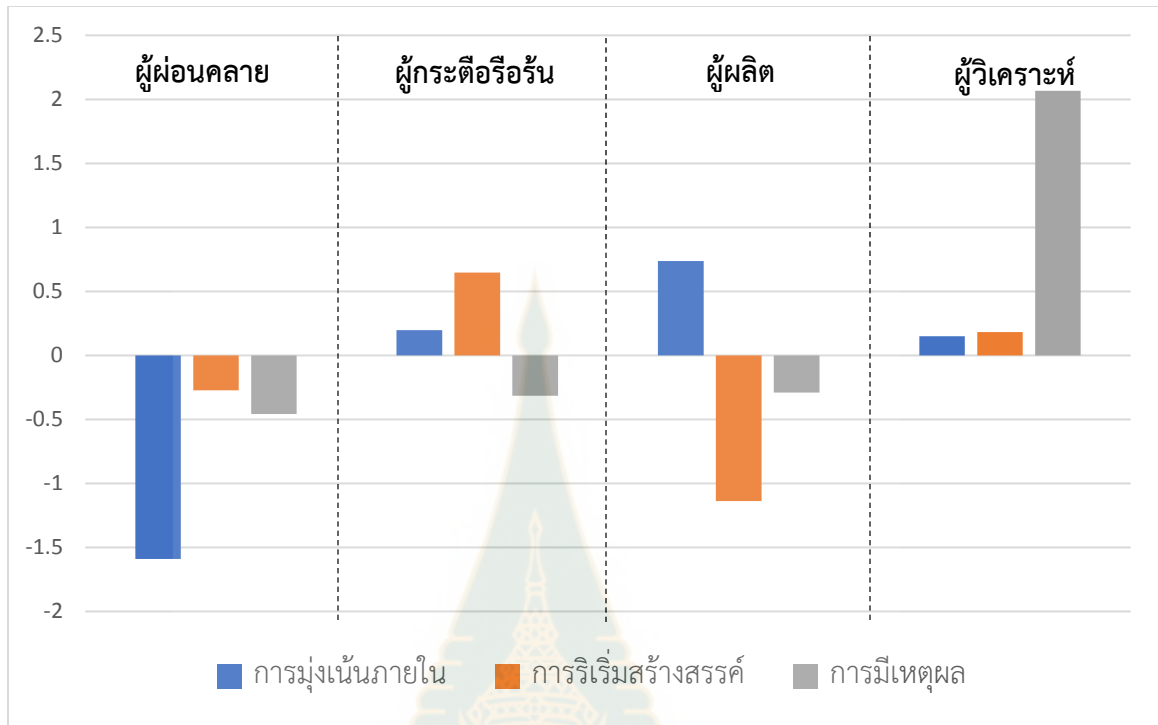
ในด้านของขนาดของกลุ่ม ซึ่งเป็นการกระจายของจำนวนตัวอย่างในแต่ละกลุ่มเมื่อเทียบกับจำนวนรวมทั้งหมด (n=384) พบว่า กลุ่มที่ 2 มีขนาดใหญ่ที่สุดโดยมีตัวอย่างเกษตรกรที่อยู่ในกลุ่มนี้จำนวน 172 คน คิดเป็นร้อยละ 44.8 รองลงมาได้แก่ กลุ่มที่ 3 มีจำนวน 90 คน คิดเป็นร้อยละ 23.4 ส่วนกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 4 มีจำนวน 68 คน และ 54 คน คิดเป็นร้อยละ 17.7 และ 14.1 ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 4.6

ตารางที่ 4.6 การกระจายของจำนวนตัวอย่างเกษตรกรและร้อยละของแต่ละกลุ่มที่จัดได้

กลุ่มที่	จำนวน	ร้อยละ
1	68	17.7
2	172	44.8
3	90	23.4
4	54	14.1
รวม	384	100.0

3.3 การตีความรูปแบบการเป็นผู้ประกอบการการเกษตร

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลข้างต้น นำไปสู่การทบทวนเนื้อหาและการตีความคุณลักษณะของกลุ่มจากปัจจัยด้านองค์ประกอบการเป็นผู้ประกอบการเพื่อใช้กำหนดชื่อรูปแบบการเป็นผู้ประกอบการการเกษตร กรณีผู้ผลิตไม้ผลในจังหวัดจันทบุรี ดังแสดงในภาพที่ 4.15

ภาพที่ 4.15 การตีความคุณลักษณะของกลุ่มจากปัจจัยด้านการเป็นผู้ประกอบการการเกษตร

ผลจากการตีความคุณลักษณะของกลุ่มเพื่อจำแนกรูปแบบการเป็นผู้ประกอบการการเกษตร โดยสามารถจำแนกเกษตรกรออกเป็น 4 รูปแบบ โดยเรียกกลุ่มที่ 1 เป็น “ผู้ผ่อนคลาย (Laid-backer)” กลุ่มที่ 2 เป็น “ผู้กระตือรือร้น (Enthusiast)” กลุ่มที่ 3 เป็น “ผู้ผลิต (Producer)” และกลุ่มที่ 4 เป็น “ผู้วิเคราะห์ (Analyst)” ดังนี้

1) **ผู้ผ่อนคลาย (Laid-backer)** เป็นรูปแบบเกษตรกรที่มีวิถีชีวิตเรียบง่าย ดำเนินงานแบบสบายๆ เนื่องจากไม่เคร่งเครียดในด้านการจัดการภายในกิจการ ไม่เน้นการคิดวิเคราะห์และวางแผนงานอย่างมีเหตุผล และไม่ใช้ความพยายามเพื่อริเริ่มทำอะไรใหม่ๆ

2) **ผู้กระตือรือร้น (Enthusiast)** เป็นรูปแบบเกษตรกรที่มีความมุ่งมั่นในการริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ให้กิจการมีความก้าวหน้า ค่อนข้างเน้นในด้านการจัดการภายในกิจการสวนผลไม้ของตนเองเป็นอย่างดี ในขณะที่เดียวกันก็เป็นผู้ที่ไม่เน้นการใช้ทักษะในด้านการคิดวิเคราะห์และการวางแผนอย่างมีเหตุผล

3) **ผู้ผลิต (Producer)** เป็นรูปแบบเกษตรกรที่มีความชำนาญในด้านการทำสวนผลไม้เป็นอย่างดี มุ่งเน้นการจัดการภายในสวนตั้งแต่การจัดการปัจจัยการผลิต การปฏิบัติตามขั้นตอนของการผลิตเพื่อให้

ผลผลิตที่ดีและมีประสิทธิภาพ ในขณะที่เดียวกันก็เป็นผู้ที่ไม่เน้นการใช้ทักษะด้านการคิดวิเคราะห์และการวางแผนอย่างมีเหตุผล และไม่เน้นการริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ นอกเหนือจากความชำนาญที่ตนเองมี

4) ผู้วิเคราะห์ (Analyst) เป็นรูปแบบเกษตรกรที่มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์เพื่อการตัดสินใจต่อสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างมีเหตุผล มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เพื่อพัฒนากิจการของตน และค่อนข้างให้ความสำคัญต่อการจัดการภายในกิจการ มีการวางแผนและปรับปรุงการดำเนินงานให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง

เมื่อนำรูปแบบการเป็นผู้ประกอบการการเกษตรดังกล่าวไปวิเคราะห์ความเหมือนกันของแต่ละกลุ่ม (homogeneous subsets) แยกตามปัจจัยองค์ประกอบในการจัดกลุ่มทั้ง 3 องค์ประกอบ ด้วยวิธี Tukey ณ ระดับนัยสำคัญ 0.05 (ดังภาคผนวกที่ 5.3) โดยมีผลดังนี้

ปัจจัยด้านการมุ่งเน้นภายใน ผู้กระตือรือร้น และผู้วิเคราะห์ มีการมุ่งเน้นภายในไม่แตกต่างกัน ($p=0.968$) ซึ่งอยู่ในระดับปานกลางสูงกว่าค่าเฉลี่ย (0.196 และ 0.150 ตามลำดับ) แตกต่างจากผู้ผ่อนคลายซึ่งมีการมุ่งเน้นภายในน้อย (-1.591) ในขณะที่ผู้ผลิตมีการมุ่งเน้นภายในมากที่สุด (0.736)

ปัจจัยด้านการริเริ่มสร้างสรรค์ พบว่าเกษตรกรทั้งสี่รูปแบบมีการริเริ่มสร้างสรรค์ในระดับที่แตกต่างกัน โดยผู้กระตือรือร้นเป็นผู้มีการคิดริเริ่มสร้างสรรค์มากที่สุด (0.647) รองลงมา ได้แก่ ผู้วิเคราะห์ (0.181) ส่วนผู้ผ่อนคลายเป็นผู้ที่มีการคิดริเริ่มสร้างสรรค์น้อย (-0.273) และผู้ผลิตมีการคิดริเริ่มสร้างสรรค์น้อยที่สุด (-1.139)

ปัจจัยด้านการมีเหตุผล พบว่าผู้วิเคราะห์มีปัจจัยด้านการมีเหตุผลในระดับมากที่สุด (2.066) ซึ่งแตกต่างจากเกษตรกรในรูปแบบอื่นๆ ได้แก่ ผู้ผลิต (-0.291) ผู้กระตือรือร้น (-0.315) และผู้ผ่อนคลาย (-0.458) โดยมีระดับของการมีเหตุผลไม่แตกต่างกัน ($p=0.218$)

4. ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการเป็นผู้ประกอบการการเกษตรและปัจจัยทางเศรษฐกิจสังคมกับความได้เปรียบในการแข่งขัน

จากรูปแบบการเป็นผู้ประกอบการการเกษตรข้างต้นได้ถูกกำหนดเป็นตัวแปรตาม (dependent variables) ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการเป็นผู้ประกอบการกับปัจจัยเศรษฐกิจสังคม และความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการเป็นผู้ประกอบการกับความได้เปรียบในการแข่งขัน โดยใช้การวิเคราะห์การจำแนกกลุ่ม (discriminant analysis) ผลการวิเคราะห์มีดังต่อไปนี้

4.1 ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการเป็นผู้ประกอบการการเกษตรกับปัจจัยเศรษฐกิจสังคม

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมซึ่งถูกกำหนดเป็นตัวแปรต้น (independent variables) ในการวิเคราะห์ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) ตัวแปรแบบต่อเนื่อง (continuous variables) ประกอบด้วย อายุ ประสบการณ์ในการทำสวนผลไม้ จำนวนแรงงานที่ใช้ ขนาดสวน และรายได้จากผลไม้ และ 2) ตัวแปรแบบแบ่งกลุ่ม (categorical variables) เพศ การศึกษา การเป็นผู้เริ่มต้น/ผู้สืบทอดกิจการสวน ผู้ร่วมในการตัดสินใจในกิจการสวน พืชหลัก และการเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร โดยตัวแปรแบบแบ่งกลุ่มได้กำหนดเป็นตัวแปรหุ่น (dummy variables) เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ ตารางที่ 4.7 แสดงค่าเฉลี่ยข้อมูลปัจจัยเศรษฐกิจสังคมจำแนกตามรูปแบบการเป็นผู้ประกอบการการเกษตร

ตารางที่ 4.7 ค่าเฉลี่ยข้อมูลปัจจัยเศรษฐกิจสังคมจำแนกตามรูปแบบการเป็นผู้ประกอบการการเกษตร

ตัวแปร	รูปแบบการเป็นผู้ประกอบการการเกษตร			
	ผู้ผ่อนคลาย	ผู้กระตือรือร้น	ผู้ผลิต	ผู้วิเคราะห์
ตัวแปรแบบต่อเนื่อง				
อายุ (ปี)	46.12	48.33	47.04	46.69
ประสบการณ์ (ปี)	16.26	17.01	16.39	16.15
แรงงาน (คน)	2.78	2.94	3.40	2.69
ขนาดสวน (ไร่)	15.71	18.64	26.41	17.67
รายได้จากผลไม้ (บาท)	1,535,250	1,424,289	1,820,406	1,225,528
ตัวแปรแบบแบ่งกลุ่ม				
เพศ-ชาย	.59	.65	.69	.63
การศึกษา-มัธยมศึกษา	.60	.58	.58	.59
การศึกษา-อุดมศึกษา	.21	.15	.22	.20
ผู้สืบทอดกิจการ	.38	.32	.31	.35
ผู้ร่วมตัดสินใจ-คู่สมรส	.82	.87	.84	.91
ผู้ร่วมตัดสินใจ-บุตร	.22	.23	.24	.09
ผู้ร่วมตัดสินใจ-พ่อแม่	.16	.16	.17	.15
พืชหลัก-ทุเรียน	.76	.57	.53	.43
พืชหลัก-ลำไย	.06	.33	.39	.43
การเป็นสมาชิกกลุ่มฯ	.50	.28	.22	.20

การทดสอบข้อมูลเบื้องต้นของการวิเคราะห์การจำแนกกลุ่มโดยใช้ปัจจัยเศรษฐกิจสังคมข้างต้นพบว่า ค่าเฉลี่ยของตัวแปรเกือบทั้งหมดไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p=0.05$) ยกเว้น ปัจจัยด้านแรงงาน ($p=0.000$) ขนาดสวน ($p=0.031$) การปลูกทุเรียนเป็นพืชหลัก ($p=0.001$) การปลูกลำไยเป็นพืชหลัก ($p=0.000$) และการเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร ($p=0.000$) นอกจากนี้ยังพบว่าค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นมีค่าเกินเกณฑ์ที่กำหนด (>0.30) ในหลายคู่ รวมทั้งตัวแปรที่มีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ สหสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านแรงงานกับขนาดสวน ($r=0.687$) และสหสัมพันธ์ระหว่างการปลูกทุเรียนเป็นพืชหลักและการปลูกลำไยเป็นพืชหลัก ($r=-0.766$) ดังแสดงในภาคผนวกที่ 6.1

จากการข้อมูลเบื้องต้นดังกล่าวจึงได้ใช้วิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบ (PCA) เพื่อรวมปัจจัยที่มีสหสัมพันธ์กันสูงไว้เป็นปัจจัยเดียวกัน เพื่อใช้เป็นตัวแปรในการวิเคราะห์การจำแนกกลุ่มต่อไป และเพื่อให้การวิเคราะห์องค์ประกอบสามารถจำแนกปัจจัย (factorability) ได้อย่างมีคุณภาพ จึงต้องทดลองวิเคราะห์หลายครั้งเพื่อหาโครงสร้างองค์ประกอบที่ดีที่สุด ซึ่งพบว่าปัจจัยต่างๆ ที่นำเข้าในการวิเคราะห์สามารถจำแนกได้ 2 องค์ประกอบ โดยมีค่า KMO เท่ากับ 0.756 (>0.70) การทดสอบของบาร์ทลีส มีค่าสำคัญ $p = 0.000$ ซึ่งแสดงถึงความสามารถในการจำแนกปัจจัยที่มีคุณภาพ และเมื่อพิจารณาถึงค่าน้ำหนักของตัวแปรที่มีต่อองค์ประกอบ (factor loading) พบว่าตัวแปรที่สามารถรวมกันเป็นองค์ประกอบ 2 องค์ประกอบ แสดงดังตารางที่ 4.8 (ดูผลการวิเคราะห์จากภาคผนวกที่ 6.2)

ตารางที่ 4.8 ค่าน้ำหนักตัวแปรเศรษฐกิจสังคมที่มีต่อองค์ประกอบ

ตัวแปร	องค์ประกอบ	
	1	2
อายุ	-0.869	
ผู้ร่วมตัดสินใจ-พ่อแม่	.834	
ผู้สืบทอดกิจการ	.815	
ประสบการณ์	-0.805	
การศึกษา-อุดมศึกษา	.702	
ผู้ร่วมตัดสินใจ-คู่สมรส	-0.682	
รายได้จากสวนผลไม้		.954
ขนาดสวน		.944
แรงงาน		.866

จากข้อมูลที่ได้ตั้งตารางที่ 4.8 สามารถตีความองค์ประกอบที่ได้เป็นดังต่อไปนี้

องค์ประกอบที่ 1 มีลักษณะเป็นผู้มีอายุน้อย มีประสบการณ์ในการทำสวนน้อย เป็นผู้สืบทอดกิจการ มีพ่อแม่เป็นผู้ร่วมในการตัดสินใจในการดำเนินงานสวน และมีการศึกษาในระดับอุดมศึกษา จากลักษณะดังกล่าวจึงเรียกองค์ประกอบนี้ว่า “การเป็นคนรุ่นใหม่ (new generation)”

องค์ประกอบที่ 2 เกี่ยวข้องกับรายได้ ขนาดสวน และจำนวนแรงงานที่ใช้ในกิจการสวน ซึ่งมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน จึงเรียกองค์ประกอบนี้ว่า “ขนาดกิจการ (business size)”

จากองค์ประกอบข้างต้นจะนำมาใช้เป็นตัวแปรร่วมกับการพิจารณาตัวแปรเศรษฐกิจสังคมอื่นที่มีนัยสำคัญและไม่ได้รวมไว้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบ ได้แก่ การปลูกทุเรียนเป็นพืชหลัก และการเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร เพื่อใช้ในการวิเคราะห์การจำแนกกลุ่มต่อไป โดยผลการวิเคราะห์มีดังนี้

1) ค่าเฉลี่ยของปัจจัยเศรษฐกิจสังคมจำแนกตามรูปแบบการเป็นผู้ประกอบการการเกษตร

ปัจจัยทางเศรษฐกิจสังคมที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ การปลูกทุเรียนเป็นพืชหลัก การเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร การเป็นคนรุ่นใหม่ และขนาดกิจการ โดยค่าเฉลี่ยของแต่ละรูปแบบการเป็นผู้ประกอบการการเกษตรแสดงดังตารางที่ 4.9

ตารางที่ 4.9 ค่าเฉลี่ยของการปลูกทุเรียนเป็นพืชหลัก การเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร การเป็นคนรุ่นใหม่ และขนาดกิจการ จำแนกตามรูปแบบการเป็นผู้ประกอบการการเกษตร

ตัวแปร	รูปแบบการเป็นผู้ประกอบการการเกษตร			
	ผู้ผ่อนคลาย	ผู้กระตือรือร้น	ผู้ผลิต	ผู้วิเคราะห์
การปลูกทุเรียนเป็นพืชหลัก	.76	.57	.53	.43
การเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร	.50	.28	.22	.20
การเป็นคนรุ่นใหม่	.10	-.06	.04	.02
ขนาดกิจการ	-.12	-.05	.31	-.21

ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ย (tests of equality of group means) พบว่า ปัจจัยด้านการปลูกทุเรียนเป็นพืชหลัก การเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร และขนาดกิจการ มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p=0.001$, 0.000 และ 0.005 ตามลำดับ) ส่วนการเป็นคนรุ่นใหม่ไม่มีความแตกต่าง

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p=0.678$) นอกจากนี้การทดสอบสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรพบว่าทุกคู่มีค่าสหสัมพันธ์ในระดับต่ำ ซึ่งสนับสนุนความสามารถในการใช้ตัวแปรในการวิเคราะห์จำแนกกลุ่ม ดังแสดงในภาคผนวกที่ 6.3

2) ฟังก์ชันการจำแนกกลุ่ม (discriminant functions)

การวิเคราะห์จำแนกกลุ่มเพื่อระบุถึงปัจจัยเศรษฐกิจสังคมที่จำแนกตามรูปแบบการเป็นผู้ประกอบการการเกษตรโดยพิจารณาจากฟังก์ชันการจำแนกกลุ่ม ข้อกำหนดในการวิเคราะห์คือ ความแปรปรวนร่วม (covariances) ของแต่ละกลุ่มต้องไม่แตกต่างกัน โดยพิจารณาจากค่า log determinants ของแต่ละกลุ่มควรมีค่าใกล้เคียงกัน และการทดสอบค่า Box's M ควรให้ค่า $p>0.05$ โดยผลจากการทดสอบ Box's M ในครั้งนี้ พบว่าค่าความแปรปรวนร่วมระหว่างกลุ่มมีความแตกต่างอย่างนัยสำคัญ ($p=0.000$) ในขณะที่ค่า log determinants ของแต่ละกลุ่มมีค่าใกล้เคียงกัน (ดังแสดงในภาคผนวกที่ 6.3) อย่างไรก็ตามเนื่องจากกลุ่ม (รูปแบบการเป็นผู้ประกอบการ) มีมากกว่า 3 กลุ่ม และจำนวนตัวอย่างในแต่ละกลุ่มมีขนาดใหญ่เพียงพอ ในที่นี้จึงพิจารณาด้านความเหมาะสมของฟังก์ชันการจำแนกกลุ่มต่อไป

จากผลการวิเคราะห์เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของฟังก์ชันการจำแนกกลุ่ม ได้เลือกฟังก์ชันที่มีอำนาจในการจำแนก (discriminating power) สูง กล่าวคือ สามารถใช้ในการอธิบายค่าความแปรปรวนของข้อมูลได้เป็นอย่างดี ซึ่งชี้วัดได้จากค่าไอเกน (Eigenvalue) >1.0 และพิจารณาระดับความสัมพันธ์ของกลุ่มกับฟังก์ชัน โดยชี้วัดด้วยค่าสหสัมพันธ์แคนอนิคัล (Canonical correlation) >0.35 นอกจากนี้ยังพิจารณาจากระดับนัยสำคัญของฟังก์ชัน โดยชี้วัดจากค่า Wilks' lambda แสดงถึงความแปรปรวนที่ไม่ถูกอธิบาย ซึ่ง $p<0.05$ จากผลการวิเคราะห์ในครั้งนี้โดยพิจารณาจากฟังก์ชันที่ 1 พบว่าค่าไอเกนมีค่าเท่ากับ 0.083 ค่าสหสัมพันธ์แคนอนิคัลเท่ากับ 0.277 และค่า Wilks' lambda มีค่าเท่ากับ 0.894 โดย $p=0.000$ (ดังแสดงในภาคผนวกที่ 6.3) จึงสรุปได้ว่าฟังก์ชันการจำแนกกลุ่มในการวิเคราะห์นี้จึงมีอำนาจในการจำแนกกลุ่มได้น้อย กล่าวคือ อธิบายได้ประมาณร้อยละ 11 ดังนั้นจึงไม่ใช้ฟังก์ชันการจำแนกกลุ่มในการอธิบายหรือพยากรณ์รูปแบบการเป็นผู้ประกอบการการเกษตร เนื่องจากฟังก์ชันที่ได้ไม่สามารถอธิบายผลได้ชัดเจน เพียงบอกข้อมูลคร่าวๆ ได้จากค่าสัมประสิทธิ์ฟังก์ชันการจำแนกกลุ่มแคนอนิคัล (Canonical discriminant function coefficients) ของปัจจัยด้านการปลูกทุเรียน การเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร และขนาดกิจการ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 1.257 1.554 และ -0.167 ตามลำดับ ซึ่งบอกข้อมูลว่าเกษตรกรสวนผลไม้ที่มีกิจการขนาดเล็กอาจเป็นผู้ที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรและมักปลูกทุเรียนเป็นหลัก

3) ความแตกต่างของรูปแบบการเป็นผู้ประกอบการในด้านปัจจัยทางเศรษฐกิจสังคม

จากผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและฟังก์ชันการจำแนกกลุ่มข้างต้น ในการอธิบายถึงความสัมพันธ์ของรูปแบบการเป็นผู้ประกอบการการเกษตรกับปัจจัยเศรษฐกิจสังคม จึงใช้การพิจารณาความแตกต่างของกลุ่มโดยค่าเฉลี่ยของปัจจัยที่มีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ ปัจจัยด้านการปลูกทุเรียนเป็นพืชหลัก ปัจจัยด้านการเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร และขนาดกิจการ ผลจากการพิจารณาสรุปได้ดังนี้

ผู้ผ่อนคลาย เป็นผู้ปลูกทุเรียนเป็นพืชหลักมากที่สุด (ร้อยละ 76) มีแนวโน้มการเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรในระดับปานกลาง (ร้อยละ 50) และมีกิจการขนาดเล็กหรือต่ำกว่าค่าเฉลี่ย (-0.12)

ผู้กระตือรือร้น เป็นผู้ปลูกทุเรียนเป็นพืชหลักมาก (ร้อยละ 57) มีแนวโน้มการเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรน้อย (ร้อยละ 28) และมีกิจการขนาดปานกลางใกล้เคียงกับค่าเฉลี่ย (-0.05)

ผู้ผลิต เป็นผู้ปลูกทุเรียนเป็นพืชหลักมาก (ร้อยละ 53) มีแนวโน้มการเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรน้อย (ร้อยละ 22) และมีกิจการขนาดใหญ่ที่สุดโดยมีค่าสูงกว่าค่าเฉลี่ยมาก (0.31)

ผู้วิเคราะห์ เป็นผู้ปลูกทุเรียนเป็นพืชหลักปานกลาง (ร้อยละ 43) มีแนวโน้มการเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรน้อย (ร้อยละ 20) และมีขนาดกิจการเล็กที่สุดโดยมีค่าต่ำกว่าค่าเฉลี่ยมากที่สุด (-0.21)

ซึ่งการพิจารณาถึงความแตกต่างของรูปแบบการเป็นผู้ประกอบการการเกษตรในด้านปัจจัยข้างต้น ค่อนข้างสอดคล้องกับข้อมูลของค่าสัมประสิทธิ์การจำแนกกลุ่มฟังก์ชันแคโนนัลที่สรุปไว้ข้างต้น ดังแสดงในตารางที่ 4.10

ตารางที่ 4.10 ความแตกต่างของรูปแบบการเป็นผู้ประกอบการการเกษตรในด้านของปัจจัยเศรษฐกิจสังคมที่มีนัยสำคัญ

ตัวแปร	รูปแบบการเป็นผู้ประกอบการการเกษตร			
	ผู้ผ่อนคลาย	ผู้กระตือรือร้น	ผู้ผลิต	ผู้วิเคราะห์
การปลูกทุเรียนเป็นพืชหลัก	มากที่สุด (.76)	มาก (.57)	มาก (.53)	ปานกลาง (.43)
การเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร	ปานกลาง (.50)	น้อย (.28)	น้อย (.22)	น้อย (.20)
ขนาดกิจการ	เล็ก (-.12)	ปานกลาง (-.05)	ใหญ่ที่สุด (.31)	เล็กที่สุด (-.21)

4.2 ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการเป็นผู้ประกอบการการเกษตรกับความได้เปรียบในการแข่งขัน

ปัจจัยที่เกษตรกรผู้ผลิตผลไม้ในจังหวัดจันทบุรีใช้ในการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันเพื่อให้การดำเนินกิจการประสบผลสำเร็จ ประกอบด้วย 1) ปัจจัยด้านต้นทุน (การควบคุมต้นทุนให้ต่ำที่สุด) 2) ปัจจัยด้านนวัตกรรม (การใช้ความรู้และเทคโนโลยีสมัยใหม่) 3) ปัจจัยด้านความเฉพาะ (ความเชี่ยวชาญในการทำสวนและการมีช่องทางการตลาดของตนเองโดยเฉพาะ) 4) ปัจจัยด้านความสมดุล (การจัดการสวนให้มีความอุดมสมบูรณ์และมีระบบการผลิตที่ปลอดภัยต่อผู้บริโภค และ 5) ปัจจัยด้านความสัมพันธ์ (การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการมีเครือข่ายทั้งด้านการผลิตและการขายผลผลิต)

ในการวิเคราะห์การจำแนกกลุ่มเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการเป็นผู้ประกอบการการเกษตรกับความได้เปรียบในการแข่งขัน ได้ใช้ปัจจัยความได้เปรียบในการแข่งขันเป็นตัวแปรต้น โดยปัจจัยที่เกษตรกรให้ความสำคัญมากที่สุด (คะแนนเท่ากับ 5) แสดงว่ามีการเน้นกลยุทธ์ในด้านนั้นมากที่สุด ส่วนปัจจัยที่เกษตรกรให้ความสำคัญน้อยที่สุด (คะแนนเท่ากับ 1) แสดงว่ามีการเน้นกลยุทธ์ด้านนั้นน้อยที่สุด ผลการวิเคราะห์มีดังต่อไปนี้

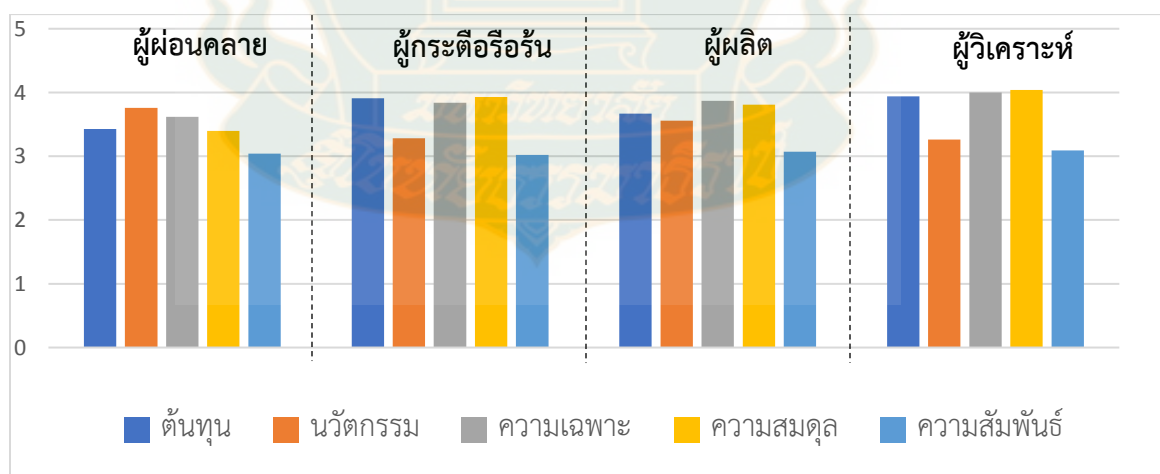
1) ค่าเฉลี่ยของปัจจัยความได้เปรียบในการแข่งขันจำแนกตามรูปแบบการเป็นผู้ประกอบการการเกษตร

ค่าเฉลี่ยของปัจจัยด้านต้นทุนพบว่า ผู้วิเคราะห์ และผู้กระตือรือร้น ให้ความสำคัญในการมีต้นทุนต่ำ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.94 และ 3.91 ตามลำดับ และสูงกว่าค่าเฉลี่ยทั้งหมด (3.77) ในด้านปัจจัยนวัตกรรมพบว่า ผู้ผ่อนคลาย และผู้ผลิต มีค่าเฉลี่ยที่สูงกว่าค่าเฉลี่ยทั้งหมด (3.43) โดยมีค่าเท่ากับ 3.76 และ 3.56 ตามลำดับ ส่วนปัจจัยด้านความเฉพาะ ผู้วิเคราะห์ มีค่าเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มอื่นๆ โดยมีค่าเท่ากับ 4.00 และสูงกว่าค่าเฉลี่ยทั้งหมด (3.83) ในด้านความสมดุล ผู้วิเคราะห์ และผู้กระตือรือร้น ให้ความสำคัญมากกว่ากลุ่มอื่นๆ โดยมีค่าเท่ากับ 4.04 และ 3.93 ตามลำดับ และสูงกว่าค่าเฉลี่ยทั้งหมด (3.82) และในด้านความสัมพันธ์พบว่า เกษตรกรทุกกลุ่มให้ความสำคัญในระดับที่ใกล้เคียงกันกับค่าเฉลี่ยทั้งหมด (3.05) ดังแสดงในตารางที่ 4.11

ตารางที่ 4.11 ค่าเฉลี่ยความได้เปรียบในการแข่งขันจำแนกตามรูปแบบการเป็นผู้ประกอบการ การเกษตร

ตัวแปร	รูปแบบการเป็นผู้ประกอบการการเกษตร				เฉลี่ยทั้งหมด
	ผู้ผ่อนคลาย	ผู้กระตือรือร้น	ผู้ผลิต	ผู้วิเคราะห์	
ต้นทุน	3.43	3.91	3.67	3.94	3.77
นวัตกรรม	3.76	3.28	3.56	3.26	3.43
ความเฉพาะ	3.62	3.84	3.87	4.00	3.83
ความสมดุล	3.40	3.93	3.81	4.04	3.82
ความสัมพันธ์	3.04	3.02	3.07	3.09	3.05

ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ย (tests of equality of group means) พบว่า รูปแบบการเป็นผู้ประกอบการการเกษตรมีความแตกต่างกันในปัจจัยด้านต้นทุน นวัตกรรม ความเฉพาะ และความสมดุล โดยปัจจัยดังกล่าวมีนัยสำคัญทางสถิติเท่ากัน ($p=0.000$) ส่วนปัจจัยด้านความสัมพันธ์ พบว่า ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p=0.361$) ดังแสดงในภาคผนวกที่ 6.4 โดยความแตกต่างของรูปแบบการเป็นผู้ประกอบการการเกษตรในด้านความได้เปรียบในการแข่งขันแสดงดังภาพที่ 4.16

ภาพที่ 4.16 ความแตกต่างของรูปแบบการเป็นผู้ประกอบการการเกษตรในด้านความได้เปรียบในการแข่งขัน

2) ฟังก์ชันการจำแนกกลุ่ม (discriminant functions)

การวิเคราะห์เบื้องต้นเพื่อประเมินความสามารถในการวิเคราะห์การจำแนกกลุ่ม นอกจากพิจารณาถึงความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติของกลุ่มอันเนื่องมาจากปัจจัยต่างๆ แล้ว ยังมีการทดสอบค่าสหสัมพันธ์ของปัจจัยแต่ละคู่ด้วย โดยผลการทดสอบพบว่า มีหลายคู่ที่ค่าเกินเกณฑ์ที่กำหนด (>0.30) ดังแสดงในภาคผนวกที่ 6.4 และเมื่อพิจารณาด้านข้อกำหนดของการวิเคราะห์การจำแนกกลุ่มในด้านความแปรปรวนร่วม (covariances) ของแต่ละกลุ่มต้องไม่แตกต่างกัน โดยทดสอบด้วยค่า Box's M พบว่ามีนัยสำคัญทางสถิติ ($p=0.001$) แสดงว่าความแปรปรวนร่วมมีความแตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณาค่า Log determinants พบว่ามีค่าใกล้เคียงกัน จึงดูผลในด้านความเหมาะสมของฟังก์ชันการจำแนกกลุ่มต่อไป

จากผลการวิเคราะห์ฟังก์ชันที่ดีที่สุด (ฟังก์ชันที่ 1) มีค่าไอเกนเท่ากับ 0.212 ค่าสหสัมพันธ์แคนอนิคัลเท่ากับ 0.418 และค่า Wilks' lambda เท่ากับ 0.804 โดย $p=0.000$ (ดังภาคผนวกที่ 6.4) สรุปได้ว่า ฟังก์ชันการจำแนกกลุ่มในการวิเคราะห์นี้มีอำนาจในการจำแนกกลุ่มน้อย เนื่องจากมีค่าไอเกนต่ำกว่า 1.0 มีค่า Wilks' lambda สูง โดยอธิบายความแปรปรวนได้ประมาณร้อยละ 20 ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติ ในขณะที่ค่าสหสัมพันธ์แคนอนิคัลซึ่งแสดงถึงความสัมพันธ์ของกลุ่มกับฟังก์ชันมีค่ามากเพียงพอ (>0.35) ดังนั้นฟังก์ชันที่ได้จึงไม่สามารถอธิบายผลการจำแนกกลุ่มได้ชัดเจน โดยหากพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ฟังก์ชันการจำแนกกลุ่มแคนอนิคัล (Canonical discriminant function coefficients) ของปัจจัยด้านต้นทุน นวัตกรรม ความเฉพาะ และความสมดุล ซึ่งมีค่า 0.291 -0.920 0.823 และ 0.715 ตามลำดับ ซึ่งบอกข้อมูลว่า การให้ความสำคัญต่อการใช้นวัตกรรมส่งผลต่อการจำแนกรูปแบบการเป็นผู้ประกอบการ การเกษตรมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ การให้ความสำคัญต่อความเฉพาะ ความสมดุล และต้นทุนตามลำดับ โดยการให้ความสำคัญต่อการใช้นวัตกรรมส่งผลตรงข้ามกับปัจจัยความได้เปรียบในการแข่งขันอื่นๆ ในการจำแนกรูปแบบการเป็นผู้ประกอบการการเกษตร

3) ความแตกต่างของรูปแบบการเป็นผู้ประกอบการในด้านปัจจัยความสามารถในการแข่งขัน

จากผลการวิเคราะห์ฟังก์ชันการจำแนกกลุ่มไม่สามารถอธิบายถึงปัจจัยความได้เปรียบในการแข่งขันส่งผลต่อการจำแนกรูปแบบการเป็นผู้ประกอบการการเกษตรได้ชัดเจน ดังนั้นในการวิเคราะห์ให้เห็นถึงความแตกต่างนั้นจึงใช้การวิเคราะห์ความเหมือนกันของแต่ละกลุ่ม (homogeneous subsets)

แยกตามปัจจัยความได้เปรียบในการแข่งขันที่มีนัยสำคัญทางสถิติ ด้วยวิธี Tukey ณ ระดับนัยสำคัญ 0.05 (ดังภาคผนวกที่ 6.4) โดยมีผลดังนี้

ปัจจัยด้านต้นทุน แบ่งกลุ่มเหมือนได้ 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้ผ่อนคลายและผู้ผลิต มีการให้ความสำคัญต่อการมีต้นทุนต่ำน้อยกว่า และ 2) ผู้ผลิต ผู้กระตือรือร้น และผู้วิเคราะห์ เป็นผู้ให้ความสำคัญต่อการมีต้นทุนต่ำมากกว่า (โดยผู้ผลิตถูกจัดให้อยู่ใน 2 กลุ่ม)

ปัจจัยด้านนวัตกรรม แบ่งกลุ่มเหมือนได้ 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้กระตือรือร้นและผู้วิเคราะห์ มีการให้ความสำคัญต่อการใช้ความรู้และเทคโนโลยีสมัยใหม่น้อยกว่า และ 2) ผู้ผ่อนคลายและผู้ผลิต มีการให้ความสำคัญต่อการใช้ความรู้และเทคโนโลยีสมัยใหม่มากกว่า

ปัจจัยด้านความเฉพาะ แบ่งกลุ่มเหมือนได้ 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้ผ่อนคลาย มีการให้ความสำคัญต่อความเชี่ยวชาญในการทำสวนและการมีช่องทางการตลาดของตนเองโดยเฉพาะน้อยกว่า และ 2) ผู้กระตือรือร้น ผู้ผลิต และผู้วิเคราะห์ มีการให้ความสำคัญต่อความเชี่ยวชาญในการทำสวนและการมีช่องทางการตลาดของตนเองโดยเฉพาะมากกว่า

ปัจจัยด้านความสมดุล แบ่งกลุ่มเหมือนได้ 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้ผ่อนคลาย มีการให้ความสำคัญต่อการจัดการสวนให้มีความอุดมสมบูรณ์และมีระบบการผลิตที่ปลอดภัยต่อผู้บริโภคน้อยกว่า และ 2) ผู้กระตือรือร้น ผู้ผลิต และผู้วิเคราะห์ มีการให้ความสำคัญต่อการจัดการสวนให้มีความอุดมสมบูรณ์และมีระบบการผลิตที่ปลอดภัยต่อผู้บริโภคโดยเฉพาะมากกว่า

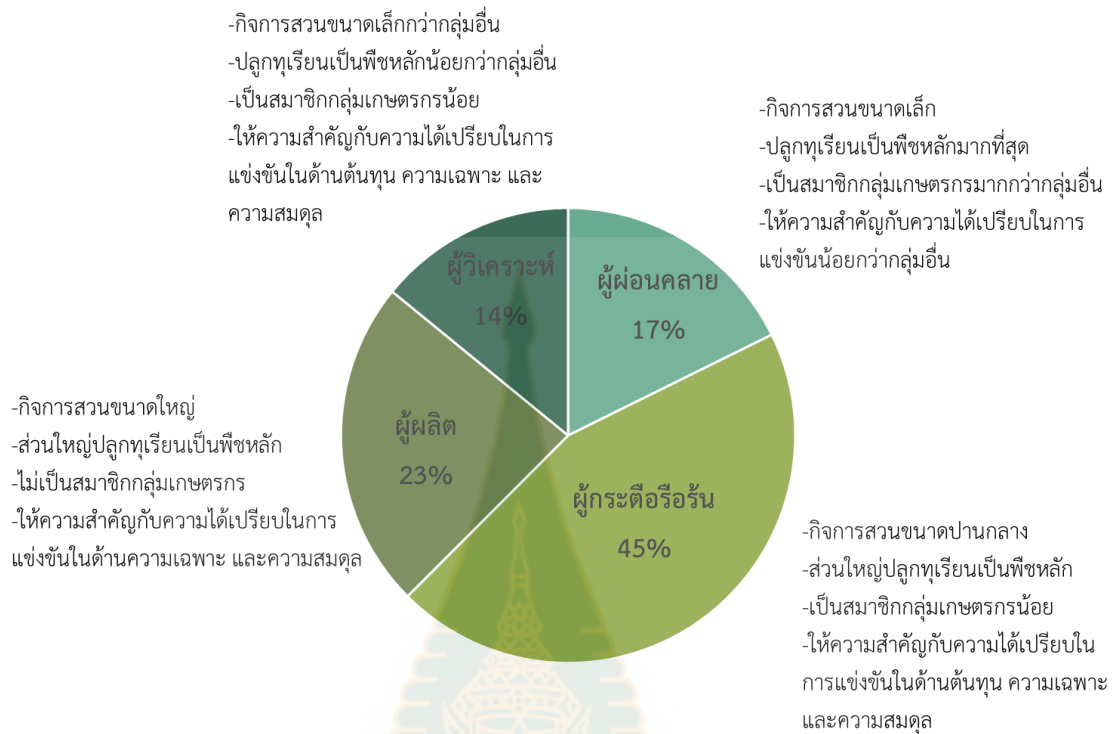
ปัจจัยด้านความสัมพันธ์ แบ่งกลุ่มเหมือนได้ 1 กลุ่ม เนื่องจากไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และค่าเฉลี่ยของปัจจัยด้านความสัมพันธ์มีค่าน้อยกว่าปัจจัยด้านอื่นๆ

ตารางที่ 4.12 สรุปความแตกต่างของรูปแบบการเป็นผู้ประกอบการเกษตรกรในการให้ความสำคัญต่อปัจจัยความได้เปรียบในการแข่งขัน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้กระตือรือร้นและผู้วิเคราะห์มีการเน้นกลยุทธ์ความได้เปรียบในการแข่งขันคล้ายคลึงกัน โดยจะให้ความสำคัญต่อต้นทุน ความเฉพาะ และความสมดุล ส่วนผู้ผ่อนคลายเน้นกลยุทธ์ในด้านต่างๆ น้อยกว่ากลุ่มอื่นๆ โดยทุกกลุ่มจะให้ความสำคัญในเรื่องความสัมพันธ์หรือการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการมีเครือข่ายทั้งด้านการผลิตและการขายผลผลิตค่อนข้างน้อย

ตารางที่ 4.12 ความแตกต่างของรูปแบบการเป็นผู้ประกอบการการเกษตรในด้านของปัจจัยความ
ได้เปรียบในการแข่งขัน

ตัวแปร	รูปแบบการเป็นผู้ประกอบการการเกษตร			
	ผู้ผ่อนคลาย	ผู้กระตือรือร้น	ผู้ผลิต	ผู้วิเคราะห์
ต้นทุน	ค่อนข้างเน้น (3.43)	เน้นมาก (3.91)	เน้น (3.67)	เน้นมาก (3.94)
นวัตกรรม	เน้น (3.76)	ค่อนข้างเน้น (3.28)	เน้น (3.56)	ค่อนข้างเน้น (3.26)
ความเฉพาะ	เน้น (3.62)	เน้นมาก (3.84)	เน้นมาก (3.87)	เน้นมาก (4.00)
ความสมดุล	เน้น (3.40)	เน้นมาก (3.81)	เน้นมาก (3.93)	เน้นมาก (4.04)
ความสัมพันธ์	ไม่เน้น (3.04)	ไม่เน้น (3.02)	ไม่เน้น (3.07)	ไม่เน้น (3.09)

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรข้างต้น สามารถสรุปลักษณะของรูปแบบการเป็น
ผู้ประกอบการการเกษตรด้วยปัจจัยเศรษฐกิจสังคมและปัจจัยความได้เปรียบในการแข่งขันได้ดังภาพที่
4.17

ภาพที่ 4.17 ลักษณะของรูปแบบการเป็นผู้ประกอบการการเกษตร กรณีผู้ผลิตไม้ผลจังหวัดจันทบุรี

5. แนวทางการเพิ่มศักยภาพในการเป็นผู้ประกอบการการเกษตรเพื่อสนับสนุนความได้เปรียบในการแข่งขัน

ผลวิจัยในด้านแนวทางการเพิ่มศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการการเกษตร ได้จากการรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม (focus groups) เกี่ยวกับประเด็นด้านบริบทของอุตสาหกรรมไม้ผล รูปแบบการเป็นผู้ประกอบการการเกษตร ความได้เปรียบในการแข่งขัน และข้อเสนอแนะ โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการ จำนวน 5 คน และกลุ่มเกษตรกร จำนวน 5 คน ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยวิธีสามเส้า (triangulation) โดยใช้ข้อมูลจากผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณ และข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม 2 กลุ่มข้างต้น จากข้อมูลที่ได้ (แสดงในภาคผนวกที่ 7) ได้นำมาวิเคราะห์กรอบงาน (framework analysis)) โดย 1) การจัดเตรียมข้อมูล 2) การกำหนดประเด็นวิเคราะห์ 3) การเข้ารหัสจัดหมวดหมู่หรือองค์ประกอบ และจัดทำแผนภาพและความเชื่อมโยง 4) การวิเคราะห์และนำเสนอผลการวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการเพิ่มศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการการเกษตร เพื่อสนับสนุนความได้เปรียบในการแข่งขัน โดยการนำเสนอผลการวิจัยเริ่มจาก บริบทในด้าน

ผู้ประกอบการการเกษตร กลยุทธ์การสร้างรายได้เปรียบในการแข่งขัน และกรอบแนวทางการเพิ่มศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการเพื่อสนับสนุนรายได้เปรียบในการแข่งขัน

5.1 บริบทในด้านผู้ประกอบการการเกษตร

จากข้อมูลการสนทนากลุ่มพบว่า รูปแบบของการเป็นผู้ประกอบการการเกษตรที่แตกต่างกันมีบริบทที่แตกต่างกัน ซึ่งสนับสนุนและเพิ่มเติมจากผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณ โดยบริบทในด้านผู้ประกอบการการเกษตรทั้ง 4 รูปแบบมีความแตกต่างกันดังนี้

1) ผู้ผ่อนคลาย ลักษณะบริบทในด้านของผู้ผ่อนคลายมีดังนี้

- มีวิถีชีวิตเรียบง่าย มีการดำเนินงานแบบค่อยเป็นค่อยไป
- เป็นเกษตรกรรายเล็ก มีภาระงานสวนไม่มาก จึงมีความพร้อมในการรับความรู้หากได้รับการกระตุ้น
- ให้ความร่วมมือในการพัฒนาเป็นอย่างดี ในขณะที่มีลักษณะของการเป็นผู้ตามมากกว่าผู้นำ

2) ผู้กระตือรือร้น ลักษณะบริบทในด้านของผู้กระตือรือร้นมีดังนี้

- เป็นเกษตรกรที่มีความพยายาม ขยันขันแข็ง มีความมั่นใจในตนเองสูง มีความพร้อมในการดำเนินการประสบความสำเร็จอย่างรวดเร็ว
- ชอบทดลองสิ่งใหม่ๆ หรือวิธีการใหม่ๆ ที่คิดว่าเป็นประโยชน์ต่อผลการประกอบการ โดยอาจขาดการพิจารณาความน่าเชื่อถือของข้อมูลอย่างครบถ้วนและรอบด้าน

- ชอบติดตามหรือแสวงหาข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่างๆ ที่เข้าถึงได้ง่าย โดยเฉพาะสื่อสังคม

3) ผู้ผลิต ลักษณะบริบทในด้านของผู้ผลิตมีดังนี้

- เป็นเกษตรกรรายใหญ่ มีฐานะดี มีความพร้อมในด้านเงินทุน
- มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการผลิตไม้ผลเป็นอย่างดี
- เน้นการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ ทุ่มเทกับการดำเนินงานภายในกิจการสวน และเน้นการผลิตเพื่อขายเป็นสำคัญ

- มีเวลาน้อยในการดำเนินการด้านอื่นๆ นอกเหนือจากการผลิต จึงอาจไม่ได้ใส่ใจสังคมนาหรือการแสวงหาข้อมูลใหม่ๆ มากนัก

4) ผู้วิเคราะห์ ลักษณะบริบทในด้านของผู้วิเคราะห์มีดังนี้

- เป็นเกษตรกรที่เน้นการคิดวิเคราะห์และมักใช้เวลานานในการตัดสินใจ

- มักจะลังเลในการลงมือปฏิบัติ และพยายามหาทางเลือกหลายๆ ทาง บางรายทำเกษตรหลายชนิด หรือประกอบอาชีพอื่นๆ ร่วมด้วย
- ไม่ลงทุนทำสวนขนาดใหญ่ ผลผลิตและรายได้จากผลไม้จึงน้อย จึงมีการเปลี่ยนแปลงการดำเนินงานบ่อย
- เป็นผู้ที่แสวงหาข้อมูลใหม่ๆ มีความคิดใหม่ๆ อยู่ตลอดเวลา มีความรอบรู้ด้านสถานการณ์ต่างๆ เป็นอย่างดี
- เป็นนักบริหารสวนมากกว่าเกษตรกรที่ทุ่มเทในการทำงานสวน

5.2 กลยุทธ์การสร้างรายได้เปรียบเทียบในการแข่งขัน

ผลของการสนทนากลุ่มยังให้ข้อเสนอแนะกลยุทธ์ในการสร้างรายได้เปรียบเทียบในการแข่งขัน โดยจำแนกกลยุทธ์ออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ การลดต้นทุน การสร้างนวัตกรรม การสร้างความเฉพาะ การสร้างความสมดุล และการสร้างความสัมพันธ์ โดยกลยุทธ์ในแต่ละด้านมีความสำคัญต่อเกษตรกรที่มีรูปแบบการเป็นผู้ประกอบการการเกษตรที่แตกต่างกัน แสดงดังตารางที่ 4.13

ตารางที่ 4.13 กลยุทธ์ความได้เปรียบในการแข่งขันและความสำคัญต่อรูปแบบการเป็นผู้ประกอบการการเกษตร

กลยุทธ์การสร้างรายได้เปรียบเทียบในการแข่งขัน	รูปแบบการเป็นผู้ประกอบการการเกษตร			
	ผู้ผ่อนคลาย	ผู้กระตือรือร้น	ผู้ผลิต	ผู้วิเคราะห์
1. การลดต้นทุน				
1.1 ให้ความรู้ด้านการใช้ปัจจัยการผลิตที่ถูกต้อง	***	***	*	*
1.2 สร้างระบบการจดบันทึกการผลิตที่ง่ายและสะดวก + พยากรณ์สภาพอากาศ การระบาดของศัตรูพืช	***	***	**	*
1.3 ใช้ประโยชน์จากวัสดุที่หาได้ในสวนมาใช้ทำปุ๋ยหมักและสารชีวภัณฑ์	***	***	*	*
2. การสร้างนวัตกรรม				
2.1 สร้างนวัตกรรมด้านการยืดอายุผลผลิต	***	**	*	***

กลยุทธ์การสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน	รูปแบบการเป็นผู้ประกอบการการเกษตร			
	ผู้ผ่อนคลาย	ผู้กระตือรือร้น	ผู้ผลิต	ผู้วิเคราะห์
2.2 สร้างนวัตกรรมการสื่อสารการตลาดออนไลน์	***	***		***
2.3 สร้างบุคคลสาธารณะออนไลน์ (เน็ตไอดอล) ที่เชี่ยวชาญรอบรู้ในการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจผลไม้แต่ละชนิด	**	***		*
2.4 พัฒนาระบบข้อมูล การเตือนภัย และการวิจัยเชิงนวัตกรรม	**	***	***	***
2.5 พัฒนาจันท์บุรีให้เป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจผลไม้	***	***	***	***
2.6 พัฒนาผู้ประกอบการและบุคลากรให้มีความสามารถด้านการค้าระหว่างประเทศและการแสวงหาช่องทางการค้าในต่างประเทศที่เชี่ยวชาญในอุตสาหกรรมผลไม้	*	**	***	
3. การสร้างความเฉพาะ				
3.1 สร้างตลาดทางเลือกที่เป็นช่องทางการตลาดโดยตรงไปยังตลาดภายในประเทศ	***	**	*	***
3.2 เน้นผลิตสายพันธุ์ไม้ผลและพื้นที่ปลูกที่มีเอกลักษณ์เฉพาะเพื่อเพิ่มมูลค่า สร้างความหลากหลาย และกระจายความเสี่ยง	***	**		***
3.3 สร้างตลาดท่องเที่ยวสวนผลไม้	**	**		***
4. การสร้างความสมดุล				
4.1 สร้างความตระหนักในการลดความเสี่ยงในการดำเนินธุรกิจสวนผลไม้	*	**	***	*
4.2 เพิ่มพื้นที่ป่าโดยการเติมป่าในสวนผลไม้	**	***	***	*

กลยุทธ์การสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน	รูปแบบการเป็นผู้ประกอบการการเกษตร			
	ผู้ผ่อนคลาย	ผู้กระตือรือร้น	ผู้ผลิต	ผู้วิเคราะห์
4.3 สนับสนุนให้มาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีเป็นมาตรฐานบังคับ	*	**	***	*
4.4 ปกป้องทรัพยากรธรรมชาติไม่ให้ถูกทำลายเพื่อสร้างความสมดุลให้ระบบนิเวศน์	***	***	***	**
5. การสร้างความสัมพันธ์				
5.1 สนับสนุนการรวมกลุ่มเกษตรกรในรูปแบบต่างๆ ที่เข้มแข็งโดยไม่พึ่งพาภาครัฐ	***	**	*	*
5.2 ส่งเสริมภาวะผู้นำของเกษตรกรและการพัฒนาเพื่อส่วนรวม	*	**	***	**
5.3 สนับสนุนการจัดตั้งสมาคมทุเรียนไทยเป็นนิติบุคคล	**	**	***	*
5.4 สนับสนุนการสร้างเครือข่ายกลุ่มเกษตรกรและพันธมิตรทางธุรกิจ	***	**	**	***
5.5 บูรณาการหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนเพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรมผลไม้ในระยะยาว	***	***	***	**

หมายเหตุ ***กลยุทธ์ที่สำคัญมาก **กลยุทธ์ที่สำคัญ *กลยุทธ์ทางเลือก

5.2.1 การลดต้นทุน เป็นกลยุทธ์ที่นอกจากเน้นในเรื่องการลดต้นทุนด้านปัจจัยการผลิตแล้วยังเน้นในด้านการจัดการภายในที่ดีเพื่อลดการสูญเสียผลผลิต และการนำวัสดุที่หาได้ในสวนมาใช้ประโยชน์ โดยข้อเสนอแนะกลยุทธ์การลดต้นทุน มีดังนี้

1) **ให้ความรู้ด้านการใช้ปัจจัยการผลิตที่ถูกต้อง** เพื่อให้เกษตรกรสามารถใช้ต้นทุนในด้านปัจจัยการผลิตให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ เช่น การใส่ปุ๋ย การใช้สารป้องกันและกำจัดศัตรูพืช ในปริมาณและความถี่ที่เหมาะสมโดยไม่ใช้เกินความจำเป็นซึ่งจะส่งผลกระทบต่อต้นทุนการผลิต สิ่งแวดล้อม และสุขภาพของทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค

2) **สร้างระบบการจดบันทึกการผลิตที่ง่ายและสะดวก** และการนำข้อมูลด้านการพยากรณ์ สภาพอากาศและการระบาดของศัตรูพืชมาใช้ในการจัดการสวน มีการนำเทคโนโลยีที่ช่วยให้ระบบการ บันทึกการผลิต ข้อมูล และการวางแผนการจัดการสวนมีความสะดวก ง่าย และเข้าถึงได้

3) **ใช้ประโยชน์จากวัตถุดิบที่หาได้ในสวนมาใช้ทำปุ๋ยหมักและสารชีวภัณฑ์** สนับสนุนให้เกิด การค้นคว้าวิจัย การจัดการความรู้ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการใช้ประโยชน์จากวัตถุดิบที่หาได้ใน สวนหรือในท้องถิ่นมาใช้ทำปุ๋ยหมักการผลิตที่มีประสิทธิภาพ เพื่อเป็นการทดแทนปุ๋ยเคมีที่มีราคาสูงที่มี ในท้องตลาด

5.2.2 **การสร้างนวัตกรรม** เป็นกลยุทธ์ในการสร้างนวัตกรรมหรือการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อให้เกิดการพัฒนาสวนและการเป็นผู้ประกอบการเกษตร โดยข้อเสนอแนะกลยุทธ์การสร้างนวัตกรรม มี ดังนี้

1) **สร้างนวัตกรรมด้านการยืดอายุผลผลิต** ช่วยให้ผลไม้หลังการเก็บเกี่ยวสามารถคงคุณภาพที่ดี ได้นานขึ้น ซึ่งเป็นนวัตกรรมด้านการเก็บรักษา การบรรจุ และการขนส่ง ที่มีประสิทธิภาพและมีต้นทุนใน การดำเนินการไม่สูง เกษตรกรสามารถเข้าถึงได้ ซึ่งจะช่วยสนับสนุนการสร้างช่องทางการตลาดที่ หลากหลายให้แก่ผลไม้ได้มากยิ่งขึ้น

2) **สร้างนวัตกรรมการสื่อสารการตลาดออนไลน์** มีการสร้างเครื่องมือในการติดต่อสื่อสาร ออนไลน์ เช่น การสร้างเว็บไซต์ เว็บเพจ แอปพลิเคชัน เซิร์จเอ็นจิน มีการวางแผนและบูรณาการแบบครบ วงจรเพื่อใช้ในการสื่อสารการตลาดออนไลน์ที่เชื่อมกับสื่อสังคมที่เข้าถึงกลุ่มตลาดเป้าหมาย เช่น การขาย สินค้าออนไลน์ การโฆษณา การตลาดเชิงเนื้อหา (content marketing) และการแบ่งปันข้อมูล โดย สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการหาช่องทางการตลาดที่หลากหลายและเข้ากับการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย ได้ดี

3) **สร้างบุคคลสาธารณะออนไลน์ หรือ เน็ตไอดอล (net idol)** ที่เชี่ยวชาญและรอบรู้ในการ เป็นผู้ประกอบการธุรกิจผลไม้แต่ละชนิด เป็นการให้ข้อมูลและคำแนะนำที่ถูกต้องครบถ้วนโดยใช้บุคคล สาธารณะที่เข้าถึงได้ง่ายและสะดวกสำหรับเกษตรกรโดยเฉพาะการสื่อสารกับกลุ่มผู้กระตือรือร้นและกลุ่ม ผู้ผ่อนคลาย

4) **พัฒนาระบบข้อมูล การเตือนภัย และการวิจัยเชิงนวัตกรรม** เนื่องจากข้อมูลที่ต้องการ ครบถ้วน และทันการณ์ จะช่วยให้เกิดการบริหารจัดการสวนผลไม้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยลดต้นทุน และผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของสภาวะแวดล้อมและตลาด การมีข้อมูลและการเตือนภัยทั้ง

ภัยทางธรรมชาติ การระบาดของศัตรูพืช อุปสงค์และอุปทานของตลาด จะทำให้การวางแผนการผลิตมีความเหมาะสม กล่าวคือ มีเสถียรภาพและลดการสูญเสียทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ยังควรมีฐานข้อมูลด้านการวิจัยและนวัตกรรม และการสนับสนุนการวิจัยเชิงนวัตกรรมในระดับพื้นที่แบบมีส่วนร่วมเพื่อใช้การพัฒนาที่ตรงกับความต้องการของผู้มีส่วนได้เสีย

5) พัฒนาจับทุรีให้เป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจผลไม้ เป็นระเบียบเศรษฐกิจผลไม้เชื่อมโยงกับการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก เป็นการกระจายการพัฒนาเศรษฐกิจสู่ท้องถิ่น เกษตรกร และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง ป้องกันการผูกขาดการลงทุนขนาดใหญ่ที่สามารถเข้าครอบครองเศรษฐกิจการผลิตและการตลาด มีการพัฒนาระบบโลจิสติกส์ที่เชื่อมโยง มีประสิทธิภาพ และหลากหลาย สนับสนุนนวัตกรรมทางการตลาดเพื่อสร้างช่องทางการตลาดและการกระจายสินค้าที่หลากหลายทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ

6) พัฒนาผู้ประกอบการและบุคลากรให้มีความสามารถด้านการค้าระหว่างประเทศและการแสวงหาช่องทางค้าในต่างประเทศที่เชี่ยวชาญในอุตสาหกรรมผลไม้ โดยการพัฒนา นวัตกรรมทางการค้าที่เป็นโมเดลใหม่ๆ ในการเข้าถึงตลาดต่างประเทศด้วยการพัฒนาบุคลากรในอุตสาหกรรมผลไม้ให้มีความเข้าใจตลาดต่างประเทศ ทั้งภาษา วัฒนธรรม ลักษณะการค้าและการลงทุนในต่างประเทศเพื่อลดความเสี่ยงและการพึ่งพาผู้ประกอบการในต่างประเทศ

5.2.3 การสร้างความเฉพาะ เป็นกลยุทธ์ในการสร้างเอกลักษณ์หรือความแตกต่างที่มีลักษณะเฉพาะทั้งในด้านตัวสินค้าและช่องทางการตลาด โดยข้อเสนอแนะกลยุทธ์การสร้างความเฉพาะ มีดังนี้

1) สร้างตลาดทางเลือกที่เป็นช่องทางการตลาดโดยตรงไปยังตลาดภายในประเทศ เป็นการสร้างช่องทางการตลาดเพื่อให้เกษตรกรรายเล็กสามารถจัดการผลผลิตของตนเองได้ เช่น การเชื่อมโยงเกษตรกรกับตลาดผู้บริโภคโดยผ่านสื่อสังคมหรือแพลตฟอร์มการจับจ่ายสินค้าออนไลน์ และการเชื่อมโยงเกษตรกรกับเครือข่ายสหกรณ์เพื่อกระจายสินค้าทั่วประเทศ ลดการพึ่งพาคนกลางและตลาดต่างประเทศ

2) เน้นผลิตสายพันธุ์ไม้ผลและพื้นที่ปลูกที่มีเอกลักษณ์เฉพาะเพื่อเพิ่มมูลค่า สร้างความหลากหลาย และกระจายความเสี่ยง เป็นทางเลือกในการดำเนินกิจการสวนของเกษตรกรรายเล็ก โดยเฉพาะผู้วิเคราะห์และผู้ผ่อนคลาย เช่น ทุเรียนสายพันธุ์ต่างๆ ทุเรียนที่ปลูกในพื้นที่น้ำกร่อย ทุเรียนดินขำขื่อ (ดินแดง) ทุเรียนที่สูง เป็นต้น โดยสามารถจำหน่ายไปยังผู้บริโภคโดยใช้การตลาดออนไลน์และผู้ประกอบการโลจิสติกส์ และจำหน่ายที่สวนในฐานะเป็นแหล่งท่องเที่ยว

3) **สร้างตลาดท่องเที่ยวสวนผลไม้** โดยเชิญชวนนักท่องเที่ยวให้ได้รับประสบการณ์ในวิถีชีวิตชาวสวน ทดลองชิมผลไม้พันธุ์ใหม่ๆ และการจำหน่ายผลไม้ให้กับนักท่องเที่ยว ซึ่งสามารถเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ในจังหวัดจันทบุรี ทั้งทะเล ภูเขา สถานที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

5.2.4 **การสร้างความสมดุล** เป็นกลยุทธ์ที่คำนึงถึงความยั่งยืนในด้านของสิ่งแวดล้อมและความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ผลิต โดยเน้นการจัดการทรัพยากรอย่างถูกต้อง ข้อเสนอแนะกลยุทธ์การสร้างความสมดุล มีดังนี้

1) **สร้างความตระหนักรู้ในการลดความเสี่ยงในการดำเนินธุรกิจสวนผลไม้** การเพิ่มปริมาณการผลิตผลไม้ชนิดใดชนิดหนึ่งมากเกินไปเป็นการเพิ่มความเสี่ยงและอาจส่งผลเสียในอนาคตได้ ในขณะเดียวกันการผลิตอย่างหนาแน่นจะใช้ปัจจัยการผลิตที่มากเกินไป และยังส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ และทรัพยากรน้ำ เกิดความเสียหายต่อระบบนิเวศน์ทางธรรมชาติ เกิดปัญหาภัยแล้ง ปัญหาน้ำเค็ม ดังนั้นจึงควรสร้างความตระหนักรู้ต่อการบริหารความเสี่ยงเพื่อการดำเนินธุรกิจสวนผลไม้ได้อย่างยั่งยืน

2) **เพิ่มพื้นที่ป่าโดยการเติมป่าในสวนผลไม้** จากปัญหาภัยแล้งซึ่งทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้นทุกปี การขาดแคลนน้ำทำให้เกิดการนำน้ำธรรมชาติ โดยเฉพาะน้ำใต้ดิน และน้ำสระ มาใช้ประโยชน์ในสวนผลไม้มากเกินไป ประกอบกับป่าไม้ทางธรรมชาติก็เกิดการทำลายและเสื่อมโทรมลง ทำให้ความชื้นในอากาศลดลงและการเหนียวน้ำให้เกิดฝนตกในพื้นที่การผลิตก็มีน้อยลง ดังนั้นการช่วยกันเพิ่มพื้นที่ป่าโดยการเติมป่าในสวนผลไม้ โดยปลูกไม้ป่าที่ไม่ต้องการน้ำมาก เช่น ไม้ตะเคียน และไม้ยาง เป็นต้น จึงเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยธรรมชาติกลับคืนมา ปริมาณน้ำฝนที่กระจายและเพิ่มขึ้นจะช่วยเติมเต็มน้ำใต้ดินและแหล่งอื่นๆ ตามธรรมชาติ ช่วยแก้ปัญหาภัยแล้งและน้ำเค็ม ทำให้ระบบนิเวศน์กลับคืนมา นอกจากนี้ป่าในสวนผลไม้ยังเป็นแหล่งรายได้เพิ่มเติมให้กับชาวสวนอีกด้วย

3) **สนับสนุนให้มาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีเป็นมาตรฐานบังคับ** กิจกรรมสวนที่เข้าสู่ระบบมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) จะมีการจัดการสวนตามข้อกำหนดในด้านกระบวนการผลิตและใช้ปัจจัยการผลิตและทรัพยากรที่เหมาะสม ซึ่งปัจจุบันมาตรฐาน GAP เป็นมาตรฐานตามความสมัครใจ ทำให้เกษตรกรโดยส่วนใหญ่ยังไม่ได้เข้าสู่ระบบมาตรฐานดังกล่าว ดังนั้นหากมีการกำหนดให้มาตรฐาน GAP เป็นมาตรฐานบังคับ ดังนั้นเกษตรกรทุกคนจะต้องได้รับการอบรมความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติที่ดีและเหมาะสมในการผลิตไม้ผล และการนำไปสู่การปฏิบัติโดยทั่วถึงก็จะช่วยทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรที่เหมาะสมและเกิดความสมดุล

4) **ปกป้องทรัพยากรธรรมชาติไม่ให้เกิดการทำลายเพื่อสร้างความสมดุลให้กับระบบนิเวศน์** การบังคับใช้กฎหมายเพื่อพิทักษ์ปกป้องไม่ให้เกิดทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย โดยเฉพาะการบุกรุกพื้นที่ป่าต้นน้ำลำธาร และการขุดเจาะน้ำบาดาลอย่างไม่เหมาะสม เพื่อควบคุมให้การใช้ทรัพยากรธรรมชาติเกิดประโยชน์สูงสุด และเยียวยาธรรมชาติที่เสียหายให้กลับคืนมา

5.2.5 **การสร้างความสัมพันธ์** เป็นกลยุทธ์ในการสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือระหว่างเกษตรกรและผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อผลักดันให้เกิดการพัฒนาด้านการประกอบการในอุตสาหกรรมผลไม้ โดยข้อเสนอแนะกลยุทธ์การสร้างสมดุลมีดังนี้

1) **สนับสนุนการรวมกลุ่มเกษตรกรในรูปแบบต่างๆ ที่เข้มแข็งโดยไม่พึ่งพาภาครัฐ** การรวมกลุ่มเกษตรกรที่มีความสนใจร่วมกัน มีกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ มีตัวอย่างอ้างอิงในท้องถิ่นที่ประสบความสำเร็จ ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ในด้านการเป็นผู้ประกอบการที่เข้าใจง่ายไม่ซับซ้อน สามารถประยุกต์เข้ากับวิถีชีวิตของเกษตรกร โดยเฉพาะเกษตรกรรายเล็กที่เป็นผู้ผ่อนคลายสามารถสร้างรายได้เพิ่มได้จากการรวมกลุ่ม เช่น กลุ่มผู้ผลิตผลไม้อินทรีย์ กลุ่มท่องเที่ยวสวนผลไม้ เป็นต้น

2) **ส่งเสริมภาวะผู้นำของเกษตรกรและการพัฒนาเพื่อส่วนรวม** จากลักษณะของเกษตรกรรายเล็กที่มักเป็นผู้ตามมากกว่าการเป็นผู้นำ ดังนั้นการส่งเสริมภาวะผู้นำโดยการพัฒนาผู้นำหรือการเฟ้นหาผู้นำเกษตรกรที่คุณลักษณะของการเป็นผู้ประกอบการและการมุ่งทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวม จะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรให้เกิดความยั่งยืนมากขึ้น

3) **สนับสนุนการจัดตั้งสมาคมทุเรียนไทยเป็นนิติบุคคล** ดำเนินงานโดยเกษตรกรที่มีแนวคิดในด้านการพัฒนาภาคการผลิตผลไม้ในระยะยาว สามารถมีรายได้ที่พึ่งพาตนเองได้ มีผู้นำองค์กรที่เข้มแข็งและเสียสละ มีความคิดสร้างสรรค์ โปร่งใส และมีระบบการตรวจสอบและควบคุมอย่างมีประสิทธิภาพ มีสมาชิกที่ส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งการดำเนินงานและการมีผลประโยชน์ร่วมกัน นอกจากนี้จะต้องมีผลงานที่ต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม มีการใช้นวัตกรรมองค์การที่ทันสมัยและได้ผล โดยศึกษาปัจจัยในด้านความสำเร็จและความล้มเหลวขององค์การเกษตรกรในอดีตมาเป็นบทเรียน และต้องสามารถเชื่อมโยงความร่วมมือไปยังพันธมิตรทางธุรกิจและฝ่ายสนับสนุนเพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรมผลไม้ไทย

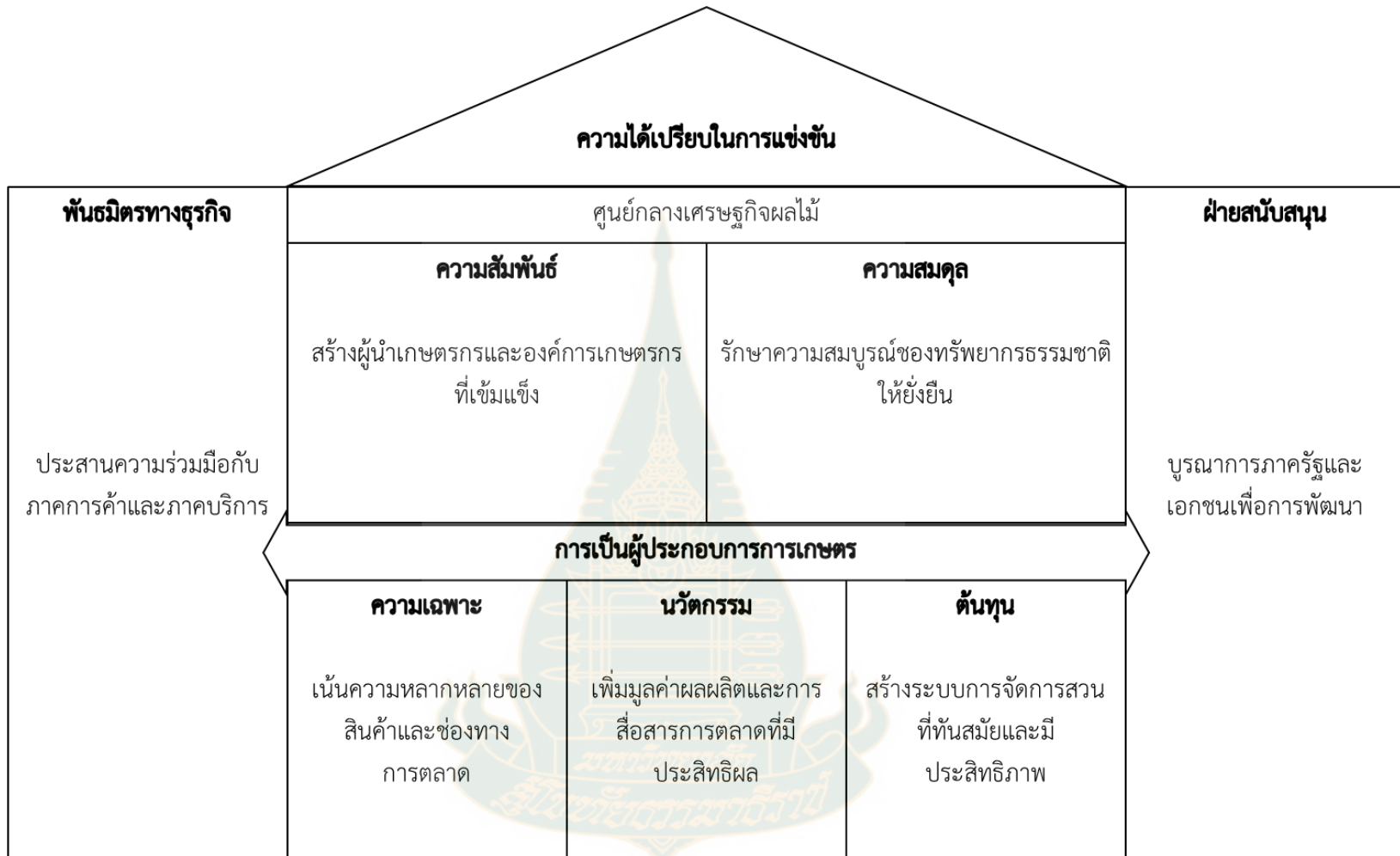
4) **สนับสนุนการสร้างเครือข่ายกลุ่มเกษตรกรและพันธมิตรทางธุรกิจ** เพื่อการแก้ไขปัญหาในด้านต่างๆ ได้รอบด้านตั้งแต่การลดต้นทุน นวัตกรรม การตลาด และความยั่งยืน สามารถเชื่อมโยงกลุ่มเกษตรกรกลุ่มต่างๆ ที่มีความสนใจร่วมกันให้เป็นเครือข่ายกลุ่มเกษตรกรที่ส่งเสริมและสนับสนุนซึ่งกันและกัน รวมทั้งเชื่อมโยงกับพันธมิตรทางธุรกิจที่เป็นกลุ่มอาชีพอื่นๆ เช่น กลุ่มโรงแรมรีสอร์ท กลุ่มการ

ท่องเที่ยว การค้าปลีก และอื่นๆ เป็นต้น นอกจากนี้ควรมีการสร้างพันธมิตรไปยังภาคการค้าเพื่อเชื่อมโยงไปสู่ตลาดปลายทางที่เป็นตลาดต่างประเทศได้ เช่น สมาคมผู้ส่งออกโดยเฉพาะตลาดจีน เพื่อการเจาะตลาดในต่างประเทศได้กว้างขวางมากขึ้น

5) บูรณาการหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนเพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรมผลไม้ในระยะยาว มีการจัดโครงสร้างองค์การเพื่อการสนับสนุนอุตสาหกรรมผลไม้อย่างจริงจังเพื่อบูรณาการบทบาทและหน้าที่ของหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่ให้การสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาท้องถิ่นและคลัสเตอร์ผลไม้ในจังหวัดจันทบุรี ประกอบด้วยกรมส่งเสริมการเกษตร กรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมการค้าภายใน กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ หอการค้า สมาคมการค้า สมาคมผู้ส่งออก และมหาวิทยาลัยต่างๆ ร่วมกับสมาคมของเกษตรกรที่จะจัดตั้งขึ้น โดยเน้นเป้าหมายในการพัฒนาอุตสาหกรรมผลไม้ให้มีความได้เปรียบในการแข่งขันในระยะยาว มีการรวบรวมความรู้และสร้างระบบการให้คำปรึกษาที่เข้มแข็งให้กับเกษตรกรและผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง

5.3 กรอบแนวทางการเพิ่มศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการเพื่อสนับสนุนความได้เปรียบในการแข่งขัน

จากข้อเสนอแนะกลยุทธ์การสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันสามารถนำมาจัดทำแนวทางการเพิ่มศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการเพื่อสนับสนุนความได้เปรียบในการแข่งขัน กรณีเกษตรกรผู้ผลิตไม้ผลจังหวัดจันทบุรี โดยการจัดทำแผนภาพความเชื่อมโยงและกำหนดกรอบการดำเนินงานได้ดังภาพที่ 4.18

ภาพที่ 4.18 กรอบแนวทางการเพิ่มศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการการเกษตรเพื่อสนับสนุนความได้เปรียบในการแข่งขัน กรณีไม้ผลจันทบุรี

จากภาพที่ 4.18 แสดงถึงการเพิ่มศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการการเกษตรของเกษตรกรผู้ผลิตไม้ผลจันทบุรี ประกอบด้วย 3 ส่วนหลัก ได้แก่ หน่วยโครงสร้าง (building blocks) ของความได้เปรียบในการแข่งขัน การเชื่อมโยงและสนับสนุน (linkages and supports) และตัวขับเคลื่อน (accelerator) โดยมีรายละเอียดดังนี้

5.3.1 หน่วยโครงสร้างของความได้เปรียบในการแข่งขัน

จากข้อเสนอแนะในด้านกลยุทธ์การสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน ได้นำมาสรุปและจัดวางตามหน่วยโครงสร้างของความได้เปรียบในการแข่งขัน แบ่งเป็นกลยุทธ์ 5 ด้าน ซึ่งอธิบายตามลำดับได้ดังนี้

1) **เพิ่มมูลค่าผลผลิตและการสื่อสารการตลาดที่มีประสิทธิภาพ** เป็นกลยุทธ์ในหน่วยโครงสร้างนวัตกรรม ก่อให้เกิดสิ่งใหม่ๆ ทั้งในด้านผลผลิตและกระบวนการในการดำเนินงานที่ช่วยให้เกิดมูลค่าเพิ่มของผลผลิต ตลอดจนวิธีการใหม่ๆ ในการสื่อสารการตลาดไปสู่ผู้บริโภคในยุคปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การสื่อสารการตลาดออนไลน์ และการใช้เน็ตไอดอลในการสื่อสาร เป็นต้น กลยุทธ์ในด้านนี้ยังสอดคล้องประสานกับการสร้างระบบการจัดการที่ทันสมัย และการมีสินค้าและช่องทางการตลาดที่หลากหลาย

2) **สร้างระบบการจัดการสวนที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพ** เป็นกลยุทธ์ในหน่วยโครงสร้างต้นทุน การมีระบบการจัดการสวนที่ทันสมัยจะช่วยให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ เช่น มีระบบบันทึกการผลิต การวิเคราะห์ข้อมูลการผลิต และการวางแผน เป็นต้น กลยุทธ์ในด้านนี้จะช่วยให้เกิดการใช้ทรัพยากรและปัจจัยการผลิตที่เหมาะสม จึงช่วยส่งเสริมให้หน่วยโครงสร้างด้านความสมดุลมั่นคงมากขึ้น

3) **เน้นความหลากหลายของสินค้าและช่องทางการตลาด** เป็นกลยุทธ์ในหน่วยโครงสร้างความเฉพาะ เนื่องจากเกษตรกรผู้ผลิตไม้ผลส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายเล็กถึงปานกลาง การแสวงหาทางเลือกแตกต่างจากเดิม โดยการพัฒนาผลผลิตที่มีเอกลักษณ์ หรือการมีช่องทางการตลาดเฉพาะ จะช่วยลดความเสี่ยงในด้านการประกอบการได้ เช่น พันธุ์ทุเรียนที่แตกต่างและพื้นที่ผลิตที่แตกต่าง และการใช้การตลาดทางตรงกับการท่องเที่ยวสวนผลไม้ เป็นต้น ทั้งนี้ต้องอาศัยเครือข่ายความสัมพันธ์กับส่วนต่างๆ

4) **รักษาความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติให้ยั่งยืน** เป็นกลยุทธ์ในหน่วยโครงสร้างความสมดุล ทรัพยากรธรรมชาติเป็นตัวกำหนดความยั่งยืนของอุตสาหกรรมผลไม้ เนื่องจากความสามารถในการแข่งขันที่ผ่านมาได้อาศัยทรัพยากรธรรมชาติในการผลิต โดยเฉพาะป่าและน้ำ แต่ในปัจจุบันได้ประสบปัญหาความไม่สมดุลของระบบนิเวศน์เกิดขึ้น การรักษาทรัพยากรน้ำและป่า เช่น การปลูกป่าในสวนผลไม้ การมีมาตรฐานการผลิตที่ดี จึงเป็นแนวทางในการสร้างความสมดุลเพิ่มขึ้น ทั้งนี้ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจของผู้ที่เกี่ยวข้อง

5) **สร้างผู้นำเกษตรกรและองค์การเกษตรกรที่เข้มแข็ง** เป็นกลยุทธ์ในหน่วยโครงสร้าง ความสัมพันธ์ การสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือที่เข้มแข็งเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินงานและการพัฒนาให้เกิดความได้เปรียบในการแข่งขัน สามารถช่วยเหลือเกื้อกูลกันทั้งในด้านของการสร้างวิธีการหรือโมเดลธุรกิจใหม่ๆ และร่วมมือร่วมใจกันในการสร้างความสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของอุตสาหกรรมผลไม้ เช่น การจัดตั้งสมาคมทุเรียนไทยเป็นนิติบุคคล โดยเน้นการพึ่งพาตนเองและการมุ่งพัฒนาในระยะยาว ทั้งนี้ต้องอาศัยผู้นำองค์การที่มีความรู้ความสามารถ มีความคิดสร้างสรรค์ นำพาองค์การให้เท่าทันกับยุคสมัย

5.3.2 การเชื่อมโยงและการสนับสนุน

ความได้เปรียบในการแข่งขันนอกจากอาศัยปัจจัยด้านผู้ประกอบการในการใช้กลยุทธ์ในหน่วยโครงสร้างของความได้เปรียบในการแข่งขันแล้ว ยังอาศัยการเชื่อมโยงและการสนับสนุนจากภาคส่วนต่างๆ โดยกลยุทธ์มีดังนี้

1) **ประสานความร่วมมือกับภาคการค้าและบริการ** ผู้ประกอบการการเกษตรที่มีศักยภาพในการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันจะอาศัยการประสานความร่วมมือกับพันธมิตรทางธุรกิจเพื่อให้งานดำเนินงานมีความราบรื่น เช่น การประสานความร่วมมือกับผู้ประกอบการการค้าปลีกเพื่อเพิ่มโอกาสและช่องทางในการกระจายผลผลิตภายในประเทศ การเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาบุคลากรเพื่อให้เกิดความเชี่ยวชาญการตลาดผลไม้ในต่างประเทศและสู่ทางการค้า และการสร้างโมเดลธุรกิจใหม่ๆ ร่วมกับภาคบริการท่องเที่ยว โรงแรม ร้านอาหาร จะช่วยสร้างโอกาสในการดำเนินงานที่สร้างสรรค์และหลากหลายมากยิ่งขึ้น

2) **บูรณาการภาครัฐและเอกชนเพื่อการพัฒนา** องค์การที่เป็นฝ่ายสนับสนุนอุตสาหกรรมผลไม้เป็นอีกส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการเพิ่มศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการการเกษตร โดยควรจัดตั้งองค์การที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก การให้คำปรึกษา และการสนับสนุนการตัดสินใจ คำนี้ถึงเป้าหมายการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันในระยะยาว ประกอบด้วยส่วนงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง

5.3.3 ตัวขับเคลื่อน

ส่วนที่ขับเคลื่อนการเติบโตของอุตสาหกรรมผลไม้ทั้งหมด ควรเป็นส่วนที่เป็นเอกภาพโดยจัดตั้ง **ศูนย์กลางเศรษฐกิจผลไม้ไทย** หรือระเบียบเศรษฐกิจผลไม้ โดยมีที่ตั้งในจังหวัดจันทบุรีซึ่งเป็นจังหวัดสำคัญในด้านการผลิตผลไม้ของภาคตะวันออก เชื่อมโยงกับการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (EEC) ซึ่งเป็นตัวขับเคลื่อนการเติบโตของอุตสาหกรรมผลไม้ไทย มีแผนการพัฒนาระบบโลจิสติกส์ในทุก

มิตีและมีประสิทธิภาพ มีศูนย์สารสนเทศ การเตือนภัย และการวิจัยเชิงนวัตกรรมที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการเกษตรกรเพื่อสร้างรายได้เปรียบในการแข่งขันของอุตสาหกรรมผลไม้ได้อย่างเหมาะสมและตรงประเด็น มีการสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ เพื่อการจัดการการผลิตและการค้าที่ทันสมัย สร้างความเป็นผู้นำในอุตสาหกรรมผลไม้ในระดับนานาชาติ โดยคำนึงถึงการกระจายผลประโยชน์สู่ เกษตรกรผู้ประกอบการเกษตรกร และผู้ที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่นเป็นสำคัญ

